

**Program nauczania języka polskiego
dopuszczony do użytku szkolnego
przez Ministra Edukacji Narodowej
i wpisany do wykazu programów
na poziomie II etapu kształcenia.
Numer w wykazie: DKW-4014-34/99**

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Spółka Akcyjna

Spis treści

I. WSTĘP – CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU	5
II. CELE WYCHOWANIA I NAUCZANIA	9
III. TREŚCI NAUCZANIA	10
KLASA 4.	10
Słuchanie i mówienie	10
Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury	14
Pisanie	18
Nauka o języku	24
Lektura	29
KLASA 5.	31
Słuchanie i mówienie	31
Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury	35
Pisanie	39
Nauka o języku	46
Lektura	50
KLASA 6.	52
Słuchanie i mówienie	52
Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury	56
Pisanie	61
Nauka o języku	67
Lektura	71
IV. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW	73
V. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW	75
Słuchanie i mówienie	75
Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury	77
Pisanie	80
Nauka o języku	82
VI. UWAGI O REALIZACJI PROGRAMU	88

Recenzenci

mgr ELŻBIETA PEŁZOWSKA
prof. dr hab. JERZY PODRACKI

Autorki programu:

mgr TERESA BUGAJSKA, nauczycielka w szkole podstawowej w Kielcach, pracownik Wydawnictwa Pedagogicznego Związku Nauczycielstwa Polskiego w Kielcach.

Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela języka polskiego w szkolnictwie podstawowym; współautorstwo książek metodycznych dla nauczycieli języka polskiego.

mgr MARIA GUDRO, doradca metodyczny w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Siedlcach.

Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze doradcy metodycznego i nauczyciela języka polskiego w szkolnictwie podstawowym; upowszechnianie aktywnych metod nauczania języka polskiego; autorstwo poradników metodycznych dla nauczycieli; publikacje w wydawnictwach przedmiotowych; udział w programie „Nowa szkoła”; przewodnicząca SNaP.

mgr MAŁGORZATA MAŁACHOWSKA, doktorantka Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela języka polskiego w szkolnictwie podstawowym i średnim; wystąpienia na konferencjach naukowych; publikacje w wydawnictwach metodycznych i naukowych.

mgr ELŻBIETA TOMIŃSKA, doradca metodyczny w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Lesznie.

Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze doradcy metodycznego i nauczyciela języka polskiego w szkolnictwie podstawowym; prowadzenie dla nauczycieli zajęć z zakresu pomiaru dydaktycznego.

mgr GRAŻYNA WITAK-WCISŁO, nauczycielka w Szkole Podstawowej w Michałowie k/Garwolina.

Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela języka polskiego w szkolnictwie podstawowym i średnim; lekcje otwarte dla nauczycieli; stosowanie nowatorskich metod nauczania.

mgr TERESA ZAWISZA-CHLEBOWSKA, nauczycielka w szkole podstawowej w Sochaczewie.

Dorobek dydaktyczny: praca w charakterze nauczyciela języka polskiego w szkolnictwie podstawowym i średnim; autorstwo programu nauczania dla klasy humanistyczno-artystycznej; lekcje otwarte dla nauczycieli; stosowanie nowatorskich metod nauczania; publikacje w wydawnictwach przedmiotowych.

I. WSTĘP – CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Program ten został opracowany przez nauczycieli, członków Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów. Jest on adaptacją wydawanego przez WSiP od 1996 r., znanego wielu nauczycielom programu „Słowa jak klucze”. Został przystosowany do nowej struktury szkolnej i obowiązującej „Podstawy programowej” języka polskiego MEN, uwzględnia jednak własne doświadczenia i przemyślenia autorek, wykorzystuje to, co w dorobku i tradycji nauczania języka polskiego w szkole jest dobre i sprawdzone.

Program jest skierowany do nauczycieli języka polskiego szkół podstawowych: państwowych, publicznych i niepublicznych, realizujących podstawowy plan nauczania w następującym wymiarze: klasa 4. – 5 godzin, klasa 5. – 5 godzin, klasa 6. – 5 godzin tygodniowo. Nie określa liczby godzin przeznaczonych na realizację treści poszczególnych działów programu. Zrobić to musi nauczyciel, opierając swój wybór na ocenie warunków, w jakich przebiega proces dydaktyczny. Na kształcenie językowe powinno się jednak przeznaczyć przynajmniej połowę godzin lekcyjnych.

Program ten można realizować w systemie klasowo-lekcyjnym lub pozaklasowym i pozalekcyjnym. Praca z programem nie wymaga specjalnych nakładów finansowych.

Program został sformułowany w aspekcie podmiotowym, co oznacza, że przyznaje on nauczycielom i uczniom dużą swobodę w projektowaniu procesu kształcenia. Zakłada przede wszystkim kształcenie umiejętności uczniów, a także wyposażenie ich w konieczną i potrzebną wiedzę; umożliwia samokształcenie. Treści programu obejmują język polski z uwzględnieniem kultury informacyjnej, wychowania patriotycznego i obywatelskiego oraz wychowania do życia w rodzinie.

W tabelarycznym układzie zostały zawarte hasła programowe, przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych, umiejętności oraz pojęcia. Taki zapis ułatwia odnalezienie potrzebnych haseł i umożliwia powiązanie ich z konkretnymi umiejętnościami. Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych należy traktować tylko jako propozycje. Służą one ukazaniu związku między hasłami programowymi a kształconymi umiejętnościami. Zachowanie kolejności realizacji haseł programowych nie jest obligatoryjne, zarówno na poziomie danej klasy, jak i w ciągu całego etapu kształcenia (klasy 4-5).

Ważne jest, aby pod koniec klasy 6. uczeń wykazał się wiedzą i umiejętnościami określonymi w programie. W ten sam sposób można również wprowadzić pojęcia, na przykład te oznaczone gwiazdką. Konkretnie rozwiązania, dotyczące poszczególnych działów programu, znajdują się w komentarzach. Natomiast przewidywane osiągnięcia uczniów ilustrują, wpisana w program, zasadę systematyczności i stopniowania trudności procesu nauczania, a także zwięźle przedstawiają najważniejsze treści i umiejętności, w które należy uczniów wyposażyć. Osobno zapisane działy programu powinny się integrować w szczegółowych rozwiązaniach lekcyjnych, np.: kształcenie sprawności językowych odbywa się zarówno w obrębie nauki o języku, jak i w mówieniu i słuchaniu, pisaniu, czytaniu i odczytywaniu różnych tekstów kultury.

Program zakłada przyswojenie wiedzy koniecznej i potrzebnej, a tym samym wyeliminowanie zbędnego w szkole encyklopedyzmu. Treści kształcenia podporządkowane są wyrabianiu umiejętności polonistycznych, w tym – umiejętności kluczowych. Dlatego nie chodzi o definiowanie pojęć wyodrębnionych w każdym dziale programu, ale o ich rozumienie i stosowanie.

Zestaw lektur umożliwia wykształcenie umiejętności odbioru dzieła literackiego, intelektualny i duchowy rozwój uczniów, przygotowanie ich do uczestniczenia w kulturze, zapoznaje z tradycją literacką i przykładami literatury współczesnej. Lektury zaproponowane w programie zostały podzielone w każdej klasie na trzy grupy: lektura podstawowa, lektura uzupełniająca oraz inne teksty kultury (filmy, spektakle teatralne, czasopisma, teksty piosenek, sluchowiska radiowe, komiksy).

W doborze lektur program pozostawia dużą swobodę nauczycielowi i uczniom. W większości przypadków podane są tylko nazwiska autorów bez wskazania konkretnych utworów (wyjątkiem są pozycje z klasyki literackiej). Utwory oznaczone gwiazdką mogą być omawiane w dowolnej klasie: 4., 5. lub 6. Pozwala to na korzystanie z różnych podręczników i na dobieranie lektur dostępnych w szkolnej bibliotece; umożliwia opracowanie własnych rozwiązań metodycznych, sprzyja odchodzeniu od schematów interpretacyjnych.

Tematyka lektur jest różna: w klasie 4. dominują baśnie, w klasie 5. – mity, legendy i podania, w klasie 6. – epika. Wybór lektur stwarza

możliwości oddziaływać wychowawczych. Zaproponowane lektury umożliwiają uczniom poznanie tradycji literatury polskiej, sprzyjają dostrzeganiu związków utworu z kontekstem historycznym.

Wprowadzenie do zestawu lektur innych tekstów kultury ma na celu ukazanie roli i sposobu oddziaływania kultury masowej; stwarza okazję do kształtowania umiejętności krytycznego jej odbioru i pozwala na wyrabianie dystansu wobec jej wytworów.

Zaproponowane niżej kręgi tematyczne dla poszczególnych klas ułatwią pracę z lekturą i innymi tekstami kultury, wskażą kierunki działań dydaktycznych i wychowawczych, podpowiedzą, wokół jakich zagadnień budować ścieżki międzyprzedmiotowe.

Klasa 4:

- mój dom rodzinny, mój region, moja ojczyzna, szacunek dla przyrody i ludzi;
- ja i inni ludzie, przyjaciele, klasa, szkoła, codzienność, wyobrażenia i marzenia;
- wartości uniwersalne:
  - dobro,
  - prawda,
  - piękno,
  - sprawiedliwość.

Klasa 5:

- moje korzenie, przeszłość, tradycja, szacunek dla pamiątek i miejsc przeszłości;
- człowiek i natura, początki świata i człowieka, człowiek i bogowie;
- człowiek jako twórca kultury, twórcza moc słowa;
- szacunek dla inności;
- świat – bliski i daleki (ciekawość świata, chęć poznawania ludzi, miejsc, rzeczy; wpływ na środowisko przyrodnicze);
- rozum i uczucia;
- wartości uniwersalne:
  - tolerancja,
  - szacunek dla tradycji,
  - odpowiedzialność za najbliższe otoczenie.

Klasa 6:

- człowiek i religia, potrzeba życia według wartości uniwersalnych;
- człowiek i kosmos, radość życia i świadomość przemijania;
- praca nad sobą: cele, dążenia, aspiracje;
- współpraca z innymi, współodpowiedzialność;
- życzliwość, bezinteresowność;
- wartości uniwersalne:
  - altruizm,
  - miłość bliźniego,
  - odpowiedzialność za swoje postępowanie.

II. Cele wychowania i nauczania

- Kształcenie umiejętności posługiwania się mówioną i pisaną odmianą języka.
- Motywowanie do czytania i krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury.
- Rozbudzanie dociekliwości intelektualnej, samodzielności, niezależności w myśleniu i działaniu w celu twórczego reagowania na rzeczywistość.
- Wyposażenie uczniów w niezbędne wiadomości o budowie i funkcjonowaniu języka jako narzędzia porozumiewania się i tworzywa literatury.
- Kształtowanie postawy aktywnego odbiorcy, dostrzegającego wartości artystyczne, humanistyczne, patriotyczne, społeczne, zawarte w utworach literackich, przedstawieniach teatralnych, filmowych, słuchowiskach radiowych i audycjach telewizyjnych.
- Wyrabianie nawyku samokształcenia.
- Wdrażanie uczniów do rozpoznawania trwałych i uniwersalnych wartości i wzorów postępowania.
- Wyrabianie szacunku dla języka ojczystego i tradycji narodowych, tworzenie więzi uczuciowych z tradycją.
- Rozwijanie wrażliwości, wyobraźni, poczucia estetyki.
- Kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów i twórczego działania w zespole.
- Przygotowanie do nauki w gimnazjum.

III. TREŚCI NAUCZANIA

Klasa 4.

Słuchanie i mówienie

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		rozumienie słowa mówionego	poprawne wypowiadanie się	
		Uczeń powinien:		
Wypowiedź jednozdaniowa	<p>Udziel dokładnej odpowiedzi na pytanie ...</p> <p>Przedstaw się, przedstaw swojego kolegę, rodzinę; zachowaj kolejność: imię, nazwisko. Zapytaj o ... Wydadaj polecenie ... Poproś o ... Podziękuj za ... Obiecuj, że ... Przepróż za ... Złóż życzenia ... Odmów komuś ...</p>	<p>– słuchać z uwagą;</p> <p>– rozumieć polecenia i precyzyjnie je wykonywać;</p> <p>– reagować na cudzą wypowiedź stosownie do okoliczności (z uśmiechem, ze smutkiem, z powagą);</p>	<p>– udzielać dokładnej odpowiedzi na pytania; – głośno, wyraźnie i zdecydowanie przedstawić się;</p> <p>– budować wypowiedzenia pojedyncze i złożone, wyrażające określoną intencję; – mówić z odpowiednią intonacją;</p>	<p>słuchanie i słyszenie</p> <p>wypowiedzenie pojedyncze i złożone wypowiedzenie: – oznajmujące – rozkazujące – pytające intonacja gest mimika</p>

<p>Wypowiedź wielozdaniowa</p> <p><i>informacja</i></p>	<p>Poinformuj, którędy idziesz do ... Wskaż drogę do ... Podaj przepis na ... Podaj instrukcję, jak wykonać ... Ogłoś ... Grzecznie, lecz stanowczo odmów koledze, np.: pójścia na wagary.</p> <p>Powiedz, co czujesz, gdy np.: – dostaniesz dobrą ocenę, – zostaniesz sam w domu, – mama cię chwali, – jesteś chory.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – słuchać selektywnie, odróżniać informacje istotne od mniej ważnych; – stosować słowne przejawy słuchania aktywnego, np. wyrażanie niezgody, własnych odczuć; 	<ul style="list-style-type: none"> – zadawać pytania w celu uzyskania precyzyjnej informacji; – precyzyjnie udzielać informacji, używając wypowiedzi stosownych do okoliczności, oznajmujących i rozkazujących, oraz słownictwa charakterystycznego dla przepisu, instrukcji, ogłoszenia; – nazywać uczucia, dobierając odpowiednich słów (wyrazy nazywające uczucia); 	<p>informacja</p> <p>przepis instrukcja ogłoszenie</p>
<p><i>rozmowa</i></p>	<p>Porozmawiaj z kolegą lub nauczycielem (np. o wrażeniach z pierwszych dni nauki w klasie 4. lub o innych wydarzeniach).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wykazywać zrozumienie intencji wypowiedzi innych osób, np. gestem, mimiką; – koncentrować się na coraz dłuższej wypowiedzi rozmówcy; 	<ul style="list-style-type: none"> – rozmawiać z różnymi osobami na rozmaite tematy w kulturalny sposób; – aktywnie uczestniczyć w rozmowie; – skupić uwagę rozmówcy na swojej wypowiedzi przez dobór odpowiedniego słownictwa, postawę, intonację, gestykulację, mimikę; 	<p>rozmowa</p> <p>kultura rozmowy</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		rozumienie słowa mówionego	poprawne wypowiedzianie się	
		Uczeń powinien:		
<i>dyskusja</i>	Przedstaw swoje zdanie na temat postępowania bohatera literackiego.	<ul style="list-style-type: none"> – słuchać z uwagą wypowiedzi kolegów; – przestrzegać zasady kulturalnej rozmowy; 	<ul style="list-style-type: none"> – próbować uzasadnić własne zdanie; 	dyskusja
<i>opowiadanie</i>	<p>Opowiedz, co ciekawego wydarzyło się, np. na przerwie, na boisku szkolnym, na wycieczce, w czasie wakacji. Opowiedz, o czym rozmawiali koledzy na przerwie.</p> <p>Opowiedz, co przedstawia historyjka obrazkowa. Opowiedz, np. treść baśni, komiksu, filmu animowanego, słuchowiska radiowego, widowiska telewizyjnego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – słuchać w skupieniu, koncentrować się na treści wypowiedzi; 	<ul style="list-style-type: none"> – opowiedzieć przebieg wydarzeń, stosując wybrany sposób narracji i chronologiczny układ (narracja w 1. os. lp., narracja w 3. os. lp.); – stosować słownictwo określające następstwo czasowe (następnie, potem); – barwnie i żywo przedstawić treść komiksu, filmu itd.; – zamieniać rozmowę na wypowiedź ciągłą, uwzględniając informacje dotyczące okoliczności mówienia; 	opowiadanie

<i>opis</i>	Opisz, np. swój rower lub inny przedmiot. Opisz wygląd, np. kolegi lub innej osoby. Opisz widok z okna twojego mieszkania.	– słuchać z zainteresowaniem w celu rozpoznania przedmiotu lub osoby;	– opisywać przedmioty, postaci i krajobrazy, używając słownictwa charakterystycznego dla tej formy wypowiedzi: przymiotników określających barwę, kształt, wielkość, wygląd itp., wyrazów bliskoznacznych i przeciwstawnych;	opis
<i>wyglaszanie tekstów z pamięci</i>	Wygłoś z pamięci wiersz, fragment prozy. Wysłuchaj recytacji kolegów.	– wysłuchać recytacji kolegów, wskazać jej zalety i wady;	– uwydatnić sens wygłaszanego tekstu; – poprawnie artykułować głoski;	akcent tempo

Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	samokształcenie	
		Uczeń powinien:		
Czytanie głośne	Przeczytaj tekst, zwracając uwagę na znaki przestankowe i sens wypowiedzi; czytaj głośno, wyraźnie, tak, aby cię słyszano i rozumiano, różnicuj tempo i ton głosu, aby wyrazić uczucia, przedstawić postać lub nastrój.	<ul style="list-style-type: none"> – czytać głośno, poprawnie, wyraźnie, płynnie, z uwzględnieniem znaków przestankowych, akcentów logicznych, właściwego tempa i rytmu; 	<ul style="list-style-type: none"> – doskonalić technikę czytania; 	przecinek, kropka, wykrzyknik, znak zapytania, myślnik, nawias, dwukropek, akapit, akcent,
Czytanie ciche	Obejrzyj, np. swój podręcznik, zwróć uwagę na tytuły rozdziałów, podtytuły, wygląd liter, znaki graficzne, rozmieszczenie rysunków i tekstu względem siebie. Przeczytaj wybrany tekst, opowiedz o tym, co przeczytałeś.	<ul style="list-style-type: none"> – wykazać świadomość tego, jakich znaków użył autor i jak one oddziałują na czytelnika; – czytać cicho ze zrozumieniem; 	<ul style="list-style-type: none"> – ćwiczyć czytanie ciche jako przygotowanie do czytania głośnego; – poznawać układ książki i zasady higieny czytania; – czytać literaturę dziecięcą; 	tytuł, podtytuł, rozdział, ilustracja, znak graficzny, spis treści postać, zdarzenie, przebieg zdarzeń, fikcja* prawdziwa, nieprawdopodobna (fantastyka),

	Przeczytaj wybrany wiersz, wskaż te elementy, które powodują, że wiersz jest inny niż mowa potoczna, codzienna.	– wskazać porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy, wers, strofę, rym, rytm;	– czytać utwory poetyckie;	baśni, cechy baśni, motyw wędrowny porównanie, wyraz dźwiękonaśladowczy, uosobienie, ożywienie, rym, strofa, wers, rytm
Czytanie z podziałem na role indywidualne, chóralne	Przeczytaj wypowiedzi postaci, wcielając się w role; różnicuj tempo i ton głosu, aby wyrazić uczucia lub przedstawić postać. Wskaż dialogi, tekst narracji; zwróć uwagę na sposób zapisania dialogu i na znaki interpunkcyjne.	– czytać z podziałem na role, oddając charakter postaci; – odróżniać tekst narracji od partii dialogowych;	– wymienić doświadczenia dotyczące uczenia się tekstów na pamięć, czytania z podziałem na role;	dialog, monolog, narrator, osoba mówiąca w wierszu
Odczytywanie różnych tekstów kultury <i>teatr, film</i> <i>radio, telewizja</i>	Wyraź opinię o obejrzanym przedstawieniu, filmie. Wybierz z tygodniowego programu audycje radiowe i telewizyjne przeznaczone dla młodych słuchaczy i widzów.	– wypowiadać swoje zdanie na temat obejrzanego przedstawienia, filmu;	– starać się świadomie korzystać z audycji radiowych i telewizyjnych; nie oglądać telewizji bez dokonywania wyboru i selekcji programów;	spektakl*, widowisko, przedstawienie, film aktorski, animowany program radiowy, telewizyjny, słuchowisko, audycja

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	samokształcenie	
		Uczeń powinien:		
<i>czasopisma</i>	W czasopiśmie dla dzieci zwróć uwagę na tytuł, tematykę, częstotliwość ukazywania się, działy. Dowiedz się, jakie czasopisma czytają dorośli w twoim otoczeniu.	– podać informacje o czasopiśmie, powiedzieć kilka zdań o przeczytanym artykule; podać kilka tytułów czasopism dla dorosłych;	– zwracać uwagę na zapis tytułów czasopism; – czytać czasopisma dla dzieci;	czasopismo, dziennik, tygodnik, dwutygodnik, miesięcznik, artykuł, gazetka szkolna
<i>katalogi</i>	Skorzystaj z katalogu, wyszukaj żadaną książkę.	– wybrać wskazaną lekturę z katalogu alfabetycznego;	– samodzielnie korzystać z katalogu alfabetycznego;	katalog alfabetyczny
<i>wydawnictwa informacyjne</i>	Wyszukaj w słowniku ...	– posługiwać się słownikiem ortograficznym pod kierunkiem nauczyciela;		
<i>znaki informacyjne</i>	Odczytaj znaki, np. stosowane w miejscach publicznych i na ulicy.	– odczytywać różne znaki;		znaki informacyjne
<i>komiksy</i>	Obejrzyj obrazki, przeczytaj napisy, opowiedz treść komiksu.	– wiązać obrazek z „dymkiem”, odczytywać sens komiksu i opowiedzieć jego treść;	– poznawać komiksy o różnej tematyce i sposobie rysowania;	

<i>instrukcje</i>	Przeczytaj instrukcję gry planszowej, np. „Chińczyka”; podaj zasady gry.	– poprawnie odczytać instrukcje i wykonać polecenia w nich zawarte;	– poznawać zróżnicowane instrukcje;	instrukcja
<i>łamigłówki</i>	Rozwiąż podany rebus, krzyżówkę, zagadkę; zwróć uwagę na grę słów.	– odczytywać proste rebusy, krzyżówki, zagadki;	– rozwiązywać i próbować układać proste łamigłówki;	rebus, krzyżówka, zagadka
<i>reklama</i>	Czytając i oglądając reklamy, zwróć uwagę na wykorzystany pomysł, muzykę, obraz; wyraż swoją opinię.	– wyrazić swoje zdanie o reklamie;		reklama

Pisanie

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
Estetyka pisma	Pisz czytelnie i starannie. Zadbaj o właściwy kształt liter, ich połączenie, odległość między wyrazami.				
Poprawność zapisu	Sprawdź dokładność zapisu z wzorem. Porównaj zapis wyrazu w zeszytcie ze słownikiem ortograficznym. Wypisz z tekstu wyrazy, np. z ó , rz . Przepisz tekst. Zaplanuj jedno zadanie do konkursu ortograficznego.			<ul style="list-style-type: none"> – stosować zasady ortografii i pisać poprawnie: a) wyrazy z ó, rz, h, ch – wymiennymi i niewymiennymi, b) rz po spółgłoskach i wyjątki od tej zasady, c) wielkie litery w nazwach świąt, części świata, krajów i ich mieszkańców, miast, w tytułach utworów literackich, 	wielka litera, rzeczowniki własne i polite, cudzo-słów

				<p>d) zakończenia bezokolicznika,</p> <p>e) zakończenia form czasu przeszłego,</p> <p>f) wyrazy z a, e, on, om, en, em,</p> <p>g) -ę, -em, -a, -om w końcówkach fleksyjnych wyrazów.</p> <p>h) oznaczenia miękkości spółgłosek,</p> <p>i) przyimki z rzeczownikami,</p> <p>j) nie z poznanymi częściami mowy;</p>	
Graficzna organizacja wypowiedzi pisemnej	<p>Zwróć uwagę na układ tekstu drukowanego.</p> <p>Przepisz podany tekst. Zaczynaj od akapitu każdą nową myśl.</p> <p>Zwróć uwagę na właściwe przenoszenie wyrazów.</p>	<p>– komponować trójdzielną wypowiedź;</p> <p>– stosować i wyodrębniać akapity;</p>	<p>– wskazać sylabę w wyrazie;</p>	<p>– przenieść wyraz;</p> <p>– dzielić wyrazy na sylaby przy przenoszeniu;</p>	<p>marginies (lewy-prawy, dolny-górny) akapit, wers</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
Wypowiedź jednozdaniowa	<p>Udziel dokładnej odpowiedzi na pytanie, np.: Jak się nazywasz? Czym się interesujesz?</p> <p>Popraw kolejność wyrazów w wypowiedzeniu.</p> <p>Popraw wypowiedzenie, zamieniając powtarzający się wyraz na wyraz bliskoznaczny.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – redagować wypowiedzi jednozdaniowe zgodnie z intencją; – poprawiać podstawowe błędy składniowe utrudniające zrozumienie wypowiedzenia; – unikać powtórzeń wyrazów; 	<ul style="list-style-type: none"> – budować wypowiedzenia pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte; zamykać myśl w obrębie zdania; – tworzyć poprawne związki wyrazowe; 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoczynać zdanie wielką literą; – wyznaczać granicę zdania; – rozdzielać przecinkami jednorodną część wypowiedzenia; 	<p>wypowiedzenie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pojedyncze nierozwinięte – rozwinięte zdanie złożone, kropka, wielokropek, przecinek, określenie <p>wyraz bliskoznaczny</p>

	<p>Poinformuj (oznajmij), że ... Podziękuj za ... Poproś o ... Przepraszam za ... Obiecuję, że ... Wydaj polecenie. Zapytaj o ...</p>	<p>– budować wypowiedzenia, biorąc pod uwagę cel i intencję wypowiedzi;</p>	<p>– budować wypowiedzenia pojedyncze oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe;</p>		<p>znak zapytania znak wykrzyknienia wypowiedzenie: – oznajmujące – rozkazujące – pytające – wykrzyknikowe</p>
<p>Wypowiedź wielozdaniowa</p>	<p>Zredaguj kilkuzdaniową odpowiedź na pytanie ... Wyraź własną opinię na temat ...</p>	<p>– redagować spójne wypowiedzi wielozdaniowe na rozmaite tematy;</p>	<p>– posługiwać się spójnikiem w zdaniu;</p>	<p>– rozdzielać przecinkiem wypowiedzenia składowe w wypowiedzeniu złożonym;</p>	<p>spójnik szyk wyrazów</p>
<p><i>informacja</i></p>	<p>Napisz, jak dojść do ... Napisz: – przepis na ... – instrukcję, jak wykonać ... – ogłoszenie o ... – życzenia ... Uzupełnij dane osobowe ...</p>	<p>– redagować dokładne informacje zgodnie z sytuacją;</p>	<p>– rozpoznawać w tekście rzeczowniki i czasowniki;</p>	<p>– pisać poprawnie zakończenia bezokoliczników;</p>	<p>rzeczownik czasownik – forma osobowa</p>
<p><i>dialog</i></p>	<p>Zapisz poranną rozmowę z mamą.</p>	<p>– redagować dialogi ilustrujące różne sytuacje</p>			

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
<i>plan</i>	<p>Przekształć dialog na wypowiedź ciągłą.</p> <p>Przedstaw plan kolejnych wydarzeń w dowolnym tekście literackim.</p> <p>Napisz plan swojej wypowiedzi.</p>	<p>życiowe (w domu, w szkole, w sklepie...);</p> <ul style="list-style-type: none"> – właściwie zapisywać dialog; – przekształcać dialog na tekst ciągły na podstawie wzoru; – redagować dialogi na podstawie lektury; – redagować plan (ramowy) tekstu literackiego; – redagować plan, stosując różne wypowiedzenia; – przekształcać plan (z równoważników wypowiedzenia pytające i oznajmujące); 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznawać i układać wypowiedzenia bez orzeczenia jako punkty planu; 		plan ramowy

<i>opowiadanie</i>	<p>Napisz opowiadanie, np. o tym, jak słowik przywrócił zdrowie cesarzowi Chin.</p> <p>Napisz opowiadanie, przedstawiając wydarzenia w kolejności chronologicznej, np. przygodę z wakacji lub inne ciekawe wydarzenia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – redagować opowiadanie na podstawie planu; 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować wybrany czas opowiadania (narracji) oraz słownictwo określające następstwo czasowe (następnie, potem ...); 		<p>chronologia narracja</p>
<i>opis</i>	<p>Napisz, jak wygląda twoja ulubiona maskotka, zwierzątko, pokój. Opisz widok z okna klasy.</p> <p>Opisz, jak wygląda twoja mama lub bohater ulubionego filmu animowanego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – redagować opis przedmiotu, krajobrazu, postaci rzeczywistej i literackiej; – osiągać obrazowość i plastyczność wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne; – stosować przymiotniki jako określenia rzeczownika; 		<p>przymiotnik, rzeczownik (nazywa, nazywający cechy) wyraz przeciwstawny</p>
<i>list</i>	<p>Zaadresuj kopertę.</p> <p>Napisz list do... (osoby z najbliższego otoczenia).</p> <p>Napisz do kolegi kartkę z pozdrowieniami z wakacji.</p> <p>Napisz kartkę z życzeniami dla bliskich.</p> <p>Napisz krótki list do rodziców (np. z ferii).</p> <p>Napisz list do przyjaciela.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – właściwie розміścić i zapisać adresy nadawcy i odbiorcy; – zredagować związane życzenia lub pozdrowienia; – zredagować list do najbliższych; 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować zwroty grzecznościowe 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować skróty związane z korespondencją i zapisywać je; – pisać rzeczowniki własne wielką literą; – pisać zwroty grzecznościowe; 	<p>adresat nadawca kod pocztowy</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
<p>Składnia i fleksja</p> <p><i>wypowiedzenie pojedyncze</i></p>	<p>Znajdź w tekście wypowiedzenia, które zawierają: informację, pytanie, prośbę, polecenie.</p> <p>Przeczytaj wypowiedzenia; które z nich zawiera więcej informacji?</p> <p>Wskaż w wypowiedzeniu wyraz oznaczający czynność lub stan.</p> <p>Kto lub co jest wykonawcą czynności?</p> <p>Podaj dodatkowe informacje o wykonawcy czynności (podmiocie) i o samej czynności lub stanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznawać w tekście i budować wypowiedzenia: oznajmujące, pytające, rozkazujące; – rozpoznawać i budować wypowiedzenia rozwinięte i nierozwinięte; – rozpoznawać orzeczenie (bez konieczności wprowadzenia terminu); – rozpoznawać podmiot (bez konieczności wprowadzenia terminu); – dostrzegać zależności form orzeczenia od podmiotu; – rozwijać określeniami podmiot i orzeczenie; – rozróżniać wyrazy określone i określające; 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować właściwe znaki interpunkcyjne na końcu wypowiedzenia; – rozdzielać przecinkiem jednorodne części wypowiedzenia; 	<p>wypowiedzenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – oznajmujące – pytające – rozkazujące – wykrzyknikowe – nierozwinięte – rozwinięte <p>orzeczenie*</p> <p>podmiot*</p> <p>wyraz określany wyraz określający</p>

<p>wypowiedzenie złożone</p>	<p>Wskaż różnice pomiędzy wypowiedzeniami; sprawdź, ile orzeczeń jest w jednym i drugim.</p>	<p>– odróżniać na łatwych przykładach i budować wypowiedzenia pojedyncze i złożone;</p>	<p>– rozdzielać przecinkiem wypowiedzenia (zdania) składowe (pewnych typów) na łatwych przykładach;</p>	<p>wypowiedzenie pojedyncze wypowiedzenie złożone wypowiedzenie składowe</p>								
<p>Części mowy odmienne czasownik</p>	<p>Powiedz, co robią uczniowie w czasie przerwy, np.: w sali gimnastycznej, w bibliotece, w stołówce, na boisku. Wskaż w tekście wyrazy oznaczające czynność lub stan.</p> <p>Uzupełnij różnymi formami czasownika „mówić”:</p> <table data-bbox="366 712 639 792"> <tr> <td><u>lp.</u></td> <td><u>lm.</u></td> </tr> <tr> <td>ja mówię</td> <td>my .....</td> </tr> <tr> <td>ty .....</td> <td>wy .....</td> </tr> <tr> <td>on, ona, ono...</td> <td>oni, one ...</td> </tr> </table> <p>Uzupełnij zdania czasownikami w formie czasu przeszłego, np.: Chłopcy ..... w piłkę.</p>	<u>lp.</u>	<u>lm.</u>	ja mówię	my	ty	wy	on, ona, ono...	oni, one ...	<p>– rozpoznawać czasowniki;</p> <p>– określać i tworzyć osoby i liczby czasownika;</p> <p>– używać poprawnych form czasownika;</p>	<p>– poprawnie pisać zakończenia bezokoliczników i formy czasu przeszłego;</p>	<p>czasownik</p> <p>forma osobowa czasownika:</p> <ul style="list-style-type: none"> – osoba – liczba – czas – rodzaj <p>forma nieosobowa czasownika:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bezokolicznik (bez konieczności wprowadzenia terminu)
<u>lp.</u>	<u>lm.</u>											
ja mówię	my											
ty	wy											
on, ona, ono...	oni, one ...											

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
<i>rzeczownik</i>	<p>Słońce ..... zza chmur. Dziewczęta ..... piosenki.</p> <p>Podaj i zapisz kilka zakazów, które zauważyłeś na tablicach informacyjnych.</p> <p>Zwróć uwagę na wyrazy wyróżnione w tekście; powiedz, co nazywają, czym się różnią.</p> <p>Podane wypowiedzenia uzupełnij właściwymi formami rzeczownika „przyjaciel”.</p> <p>Od podanych rzeczowników utwórz nowe o znaczeniu przeciwstawnym, np.: ład – ... przyjaciel – ...</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazać rzeczowniki w tekście; – odróżniać rzeczowniki nazywające osoby, rośliny, zjawiska przyrody, czynności i cechy; – odróżniać rzeczowniki pospolite i własne; – rozróżniać liczbę, rodzaj i formę rzeczownika; – tworzyć nowe wyrazy o znaczeniu przeciwstawnym; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisywać nie z czasownikami; – poprawnie zapisywać rzeczowniki własne; – poprawnie zapisywać rzeczownik „przyjaciel” we wszystkich przypadkach i liczbach; – poprawnie zapisywać nie z rzeczownikiem; 	<p>rzeczowniki pospolite i własne rzeczownik, rodzaj i liczba rzeczownika, przypadki (bez konieczności wprowadzania terminów)</p>

<p><i>przymiotnik</i></p>	<p>Powiedz, jaki może być kwiat, chłopiec, dzień. Uzupełnij tekst odpowiednimi przymiotnikami. Z którymi wyrazami w zdaniu łączy się ta część mowy Od podanych przymiotników utwórz przymiotniki o znaczeniu przeciwstawnym, np.: pewny – niepewny zwykły – ..... dobry – ..... ładny – .....</p>	<p>– stosować przymiotniki do określania rzeczownika;</p>	<p>– pisać poprawnie nie z przymiotnikami w stopniu równym;</p>	<p>przymiotnik</p>
<p>Części mowy nieodmienne <i>przysłówek</i></p>	<p>Powiedz, np. jak jeździsz na rowerze (wrotkach), jak śpiewają ptaki, jak sprzątasz, jak tata prowadzi samochód itp. Od przymiotników utwórz przysłówki. Podaj wyrazy przeciwstawne do przysłówków: ładnie, wesoło, dobrze, według wzoru: miło – niemiło</p>	<p>– określać czasowniki przysłówkiem; – dostrzegać związek czasownika z przysłówkiem; – dostrzegać, że przysłówek jest nieodmienny; – tworzyć przysłówki od przymiotnikowe; – tworzyć przysłówki o znaczeniu przeciwstawnym bliskoznacznym;</p>	<p>– poprawnie pisać nie z przysłówkiem w stopniu równym;</p>	<p>przysłówek</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
Fonetyka	<p>W wyrazie „pszczoła” wskaż głoski i litery; które głoski są samogłoskami, które spółgłoskami.</p> <p>Podziel wyrazy na sylaby.</p> <p>Podziel poprawnie na sylaby wyrazy: myślę, zrobię, wąs, trąba. Zwróć uwagę na różnicę między zapisem a wymową.</p> <p>Zwróć uwagę na sposób oznaczenia miękkości spółgłosek w wyrazie, np. „wiarogodność”.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – znać alfabet; nazywać litery; – rozróżniać głoskę i literę; – rozróżniać samogłoski i spółgłoski; – poprawnie dzielić wyraz na sylaby; – dostrzegać różnicę między: wymową a zapisem samogłosek nosowych; wymową a zapisem spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych w wygłosie (bez wprowadzenia terminów); – prawidłowo wymawiać samogłoski nosowe w wygłosie; – rozróżniać spółgłoski twarde i miękkie; – znać sposób zapisu spółgłosek miękkich. 	<ul style="list-style-type: none"> – właściwie używać znaku przeniesienia wyrazu; – oznaczać w piśmie miękkość spółgłosek. 	<p>głoska litera samogłoska* spółgłoska*</p> <p>sylaba akcent głoska ustna, nosowa, dźwięczna, bezdźwięczna, twarda, miękka</p>

LEKTURA

Lektura podstawowa

Baśnie polskie (wybór)

- ludowe
- literackie

Baśnie różnych narodów (wybór)

- ludowe
- literackie

Polska klasyka literacka

A. Mickiewicz: *Powrót taty, Lis i kozieł**, *Przyjaciele*

J. Słowacki: *Balladyna* – fragment „Wróżka Goplana”*

L. Staff: *Gwiazda*

Poezja współczesna

J. Brzechwa, wybór wierszy (np. *Globus, Chrząszcz, Znaki przestankowe*)

W. Chotomska, wybór wierszy (np. *Dzień dobry, królu Zygmuncie, Motyle*)

K.I. Gałczyński, wybór wierszy (np. *Mali pomocnicy, Kronika olsztyńska*
– fragmenty)

J. Kulmowa, wybór wierszy (np. *List do Andersena, Krajdywan*)

J. Ratajczak, wybór wierszy (np. *Liście jak listy, Lato malowane, Do góry
nogami*)

J. Tuwim, wybór wierszy (np. *Ptasie radio, Figielek*)

J. Twardowski, wybór wierszy (np. *W kropki zielone, Życzenia, Bóg**)

D. Wawilow, wybór wierszy (np. *Moja tajemnica, Brzydkie zwierzę, Smutny
wiersz*)

Lektura uzupełniająca (dwa, trzy utwory do wyboru oraz lektura zaproponowana przez uczniów)

J. Brzechwa: *Akademia pana Kleksa*

F.E. Burnett: *Mały lord* lub *Mała księżniczka*

C. Collodi: *Pinokio*

T. Janson: *Opowiadania z Doliny Muminków*

J. Korczak: *Król Maciuś Pierwszy*

M.E. Letki: *Jutro znów pójdę w świat*

A. Lindgren: *Bracia Lwie Serce*

Wybór baśni (np. H.Ch. Andersen, J.L. i W. Grimm, Ch. Perrault)

Inne teksty kultury (co najmniej po jednym przykładzie)

Baśń filmowa

Baśń muzyczna

Komiks

Muzeum

Teksty piosenek dziecięcych (np. W. Chotomskiej, M. Jeżowskiej,
J. Cygana)

Widowisko teatralne, słuchowisko radiowe

Wybrane teksty z czasopism dziecięcych

Klasa 5.

Słuchanie i mówienie

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		rozumienie słowa mówionego	poprawne wypowiadanie się	
		Uczeń powinien:		
Wypowiedź jednozdaniowa	<p>Zaproś na urodziny:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kolegę, – ciocię. <p>Zapytaj o drogę:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rówieśnika, – przechodnia. <p>Poproś:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kolegę o książkę, – nauczyciela o pomoc. 	<ul style="list-style-type: none"> – jak w klasie 4; 	<ul style="list-style-type: none"> – jak w klasie 4, ponadto: – komunikować się z otoczeniem w różnych sytuacjach mówienia; – poprawnie akcentować różne formy czasowników; – tryb przypuszczający (bez terminologii); – czas przeszły; 	
Wypowiedź wielozdaniowa rozmowa	<p>Zainscenizuj z kolegą rozmowę telefoniczną.</p> <p>Porozmawiaj z kolegą, np. o wycieczce.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – słuchać z uwagą wypowiedzi rozmówcy i właściwie na nie reagować; – wykazywać zainteresowanie rozmową; 	<ul style="list-style-type: none"> – prowadzić rozmowę telefoniczną, stosować formuły grzecznościowe, wyrazy, wyrażenia i zwroty podtrzymujące kontakt z rozmówcą; – świadomie i aktywnie uczestniczyć w rozmowie na rozmaite tematy; 	pauza

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		rozumienie słowa mówionego	poprawne wypowiedzianie się	
		Uczeń powinien:		
<p><i>opowiadanie</i></p> <p><i>opis</i></p>	<p>Opowiedz treść: opowiadania, mitu, powieści, filmu, słuchowiska radiowego, widowiska telewizyjnego czy teatralnego.</p> <p>Opowiedz, np. o uroczystości rodzinnej czy spotkaniu z kolegami według wcześniej przygotowanego planu.</p> <p>Opisz ustnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – swój pokój, – salę lekcyjną, – swoją szkołę. 	<ul style="list-style-type: none"> – zadawać pytania na temat wysłuchanych treści; 	<ul style="list-style-type: none"> – mówić na temat; – eliminować powtórzenia; – stosować wyrazy i zwroty bliskoznaczne; – stosować synonimy, zwłaszcza czasownika być; – świadomie posługiwać się w opowiadaniu różnymi typami wypowiedzi w celu ożywienia narracji; – budować spójną wypowiedź; – stosować zaimki; – posługiwać się rzeczownikami oraz przymiotnikami nazywającymi i określającymi kształt, wielkość, barwę; – używać wyrażen wskazujących na stosunki przestrzenne; – stosować wyrazy oceniające; – układać zdania bogato rozwinięte; 	

<i>opis postaci</i>	Opisz bliską ci osobę. Opisz postać literacką.		– dobierać słownictwo charakterystyczne dla opisu postaci; – posługiwać się cytatami;	
<i>charakteryzowanie postaci</i>	Opisz postać literacką i rzeczywistą; wskaż jej zalety i wady. Spróbuj ocenić postępowanie postaci literackiej i rzeczywistej.		– posługiwać się wyrazami nazywającymi zalety i wady; – stosować w wypowiedzeniu związki frazeologiczne i wyrazy bliskoznaczne;	opis postaci literackiej i rzeczywistej
<i>sprawozdanie</i>	Zdaj relację, np. z audycji radiowej, telewizyjnej lub jakiegoś wydarzenia.	– słuchać w skupieniu sprawozdania kolegi, starać się odróżnić fakty od opinii; – wykazać zainteresowanie i wyrazić własny stosunek do wypowiedzi;	– rzetelnie i sprawnie zdać relację z wydarzenia, którego był świadkiem lub uczestnikiem; – stosować wyrazy i wyrażenia określające stosunki czasowe (np. następnie, przedtem, potem); – stosować wyrazy oceniające dodatnio i ujemnie; – posługiwać się zdaniami złożonymi; – stosować właściwy typ liczebnika;	sprawozdanie
<i>dyskusja</i>	Weź udział w dyskusji, np. na temat przeczytanej książki, wydarzeń w klasie, obejrzonej lub przeczytanej reklamy.	– jak w klasie 4, ponadto: – właściwie interpretować rozmaite opinie dyskutantów;	– jak w klasie 4, ponadto: – wyrażać swój punkt widzenia jasno i przekonująco w zależności od sytuacji;	

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		rozumienie słowa mówionego	poprawne wypowiedzanie się	
		Uczeń powinien:		
<i>wygłaszanie tekstów z pamięci</i>	Wysłuchaj z uwagą wypowiedzi kolegów i wprowadź nową myśl do dyskusji.	<ul style="list-style-type: none"> – słuchać z uwagą wypowiedzi kolegów, aby uniknąć powtarzania tych samych treści; – zastanowić się nad sensem wypowiedzi innych osób; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyraźnie, z odpowiednią intonacją wypowiedzieć swoje zdanie; – bronić własnego zdania, podając odpowiednie argumenty; – stosować wyrazy, wyrażenia i zwroty sygnalizujące własny stosunek do wypowiedzanych treści; 	intonacja
	Wygłoś z pamięci, z odpowiednią intonacją, wybrany przez siebie wiersz lub fragment prozy.	<ul style="list-style-type: none"> – słuchać z uwagą recytacji kolegów, odczytywać sens utworu; – porównywać sposoby recytacji; 	<ul style="list-style-type: none"> – jak w klasie 4; 	

Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	samokształcenie	
		Uczeń powinien:		
Czytanie głośne	<p>Przeczytaj tekst głośno, wyraźnie, zwracaj uwagę na znaki przestankowe; różnicuj tempo i ton głosu, podkreśl głosem ważne treści i uczucia.</p> <p>Weź udział w konkursie pięknego czytania.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie i wyraźnie czytać głośno utwory literatury dziecięcej z odpowiednim zaznaczeniem akcentów emocjonalnych; 		<p>akcent wyrazowy, zdaniowy</p> <p>pauza, intonacja</p>
Czytanie ciche	<p>Zaznacz wybrane fragmenty (np. opis wyglądu postaci) zakładką, oznacz ważne treści swoimi znakami, które pomogą ci odnaleźć później te treści. Sformułuj swój sąd o różnych bohaterach; spróbuj ich scharakteryzować; wskaż w tekście opinię narratora lub innych bohaterów na temat prezentowanych postaci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – jak w klasie 4, ponadto: – czytać ze zrozumieniem; – czytać opowiadania, teksty informacyjne i inne oraz wykazać, że je rozumie i umie uzasadnić własne zdanie przez odwołanie do tekstu; 	<ul style="list-style-type: none"> – ćwiczyć czytanie ciche jako przygotowanie do czytania głośnego; – świadomie korzystać z książki jako źródła wiedzy, dostrzegać ważne treści i zaznaczać je; 	<p>czas, miejsce akcji, narracja z elementami opisu, narracja w 1. i 3. osobie</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	samokształcenie	
		Uczeń powinien:		
	Opowiedz treść przeczytanej legendy, podania, mitu, zwróć uwagę na czas i miejsce akcji. Czytając wiersze, zwróć uwagę na ich budowę	<ul style="list-style-type: none"> – określić elementy świata przedstawionego w legendzie, podaniu, micie; – dostrzegać budowę wiersza: ciągłą lub stroficzną, jego rytm*; 	<ul style="list-style-type: none"> – czytać mity, podania, legendy różnych regionów i narodów; – czytać wiersze; 	<p>legenda, podanie, mit</p> <p>epitet, przenośnia wiersz stroficzny, ciągły, kontrast, refren</p>
<p>Odczytywanie różnych tekstów kultury</p> <p><i>teatr, film</i></p>	<p>W przedstawieniu teatralnym zwróć uwagę na scenografię, charakteryzację, kostiumy.</p> <p>Wskaż elementy wspólne utworu literackiego i jego adaptacji filmowej lub teatralnej (bohaterowie, wydarzenia, motywy).</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozumieć treść widowiska teatralnego; wskazywać elementy scenografii, charakteryzacji; – rozumieć treść filmu; wskazać rolę obrazu i dźwięku; – porównywać utwór literacki z jego filmową lub teatralną adaptacją; – wypowiadać się o grze aktorów; 		<p>żywe słowo, aktor, scenografia, charakteryzacja, (kostium), światło, dźwięk, ruch sceniczny, rola,</p> <p>adaptacja</p>

<i>radio, telewizja</i>	Wysłuchaj audycji radiowej, obejrzyj program popularnonaukowy lub oświatowy (np. przyrodniczy), zdaj relację.	– świadomie słuchać audycji radiowych i oglądać programy telewizyjne;	programy popularnonaukowe i oświatowe
<i>czasopisma</i>	Wskaż w czasopiśmie ciekawe artykuły; uzasadnij swój wybór.	– przeglądać czasopisma i zwracać uwagę na układ treści; – wskazywać ciekawe działy, uzasadniać swój wybór;	tekst popularnonaukowy, publicystyczny
<i>katalogi</i>	Skorzystaj w bibliotece szkolnej z odpowiedniego katalogu, aby zgromadzić lekturę dotyczącą wybranego twórcy; znajdź tytuły jego utworów i publikacji o nim.	– korzystać z katalogu, aby zgromadzić lekturę na podany temat;	publikacja*
<i>wydawnictwa informacyjne</i>	Sprawdź, jak ułożone są hasła w encyklopedii, znajdź wybrane hasło; skorzystaj ze słownika języka polskiego i słownika wyrazów bliskoznacznych, znajdź w nich wybrane hasła.	– sięgać po różne rodzaje wydawnictw encyklopedycznych dla dzieci; – korzystać samodzielnie ze słownika ortograficznego, encyklopedii, a pod kierunkiem nauczyciela – ze słownika wyrazów bliskoznacznych i języka polskiego;	hasło, artykuł hasłowy, encyklopedia, słownik języka polskiego, słownik wyrazów bliskoznacznych

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	samokształcenie	
		Uczeń powinien:		
<i>instrukcje</i>	Przeczytaj instrukcję prostego urządzenia elektrycznego, np. miksera; podaj zasadę jego działania.	– poprawnie czytać instrukcję i stosować się do jej zaleceń;	– czytać różne instrukcje;	instrukcja, przepis, informacja
<i>komiksy</i>	Przeczytaj komiks.	– przedstawić sens komiksu;	– jak w klasie 4;	anagram
<i>szarady, rebusy</i>	Rozwiąż rebus, krzyżówkę.	– odczytywać rebusy;	– rozwiązywać i układać proste rebusy i anagramy;	
<i>reklama</i>	Obejrzyj lub przeczytaj reklamę; zwróć uwagę na sposób jej realizacji; wyraż o niej opinię.	– krytycznie odbierać różne rodzaje reklam, wyrażać o nich opinie;		

Pisanie

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
Estetyka pisma	– jak w klasie 4;				
Poprawność zapisu	<p>Sprawdź dokładność zapisanego przez siebie wyrazu z zapisem w słowniku ortograficznym.</p> <p>Uporządkuj wyrazy według alfabetu. Podkreśl wyrazy z trudnością ortograficzną.</p> <p>Uzupełnij tekst wyrazami, np. z i, j, h, ch.</p> <p>Gdybym został czarodziejem ..., napisz spójną wypowiedź, podkreśl wyrazy z cząstką -by.</p> <p>Wybierz z tekstu różne formy liczebników prostych; zapisz je poprawnie.</p>			<p>– pisać:</p> <p>a) wyrazy z ó, rz, ź, h, ch – wymiennymi i niewymiennymi,</p> <p>b) wyrazy, w których zaszło zjawisko śródwyrazowego ubezdźwięcznienia i udźwięcznienia,</p> <p>c) j po spółgłoskach i samogłoskach,</p> <p>d) formy trybu przypuszczającego,</p> <p>e) różne formy liczebników prostych,</p> <p>f) zakończenie bezokoliczników -ść, -źć;</p>	

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
	Ułóż rymowaną ortograficzną z bezokolicznikami.			– zastosować znaki interpunkcyjne w spójnej wypowiedzi pisemnej;	
Graficzna organizacja wypowiedzi pisemnej	– jak w klasie 4;				
Wypowiedź jednozdaniowa	<p>W formie jednozdaniowej wypowiedzi napisz komplement, sprzeciw, dedykację, itp.</p> <p>Napisz jednozdaniową informację, np. o zebraniu rodziców, ogłoszenie, np. o zgubie, zaproszenie na ...</p>	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie redagować jednozdaniową wypowiedź pisemną zgodnie z określoną intencją; – redagować wypowiedź jednozdaniową, kierowaną do określonego adresata; 	<ul style="list-style-type: none"> – przekształcać zdania pojedyncze w zdania złożone z wykorzystaniem odpowiednich spójników; – budować zdania pojedyncze rozwinięte, ze szczególnym zwróceniem uwagi na poprawność związków wyrazowych; 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować (już) poznane zasady ortograficzne i interpunkcyjne; – poprawnie zapisywać trudne wyrazy; 	zaproszenie

<p>Wypowiedź wielozdaniowa</p> <p><i>planowanie własnej wypowiedzi pisemnej</i></p> <p><i>dialog</i></p> <p><i>opowiadanie</i></p>	<p>Zaplanuj wypowiedź pisemną, której tematem jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wydarzenie rzeczywiste, – sytuacja opisana w lekturze. <p>Przekształć dialog w tekst ciągły.</p> <p>Opowiedz, np. jak minął pierwszy dzień w szkole (wprowadź fragmenty rozmów z kolegami). Dołącz opowiadanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zredagować plan ramowy i szczegółowy; – zredagować wypowiedź, rozwijając punkty planu; – przekształcać dialog w tekst ciągły, uwzględniając informacje dotyczące zachowania rozmawiających, miejsca i sytuacji rozmowy; – zapisać rozmowę, np. z kolegą; – włączyć dialog w spójny tekst; – redagować i komponować opowiadanie odtwórcze i twórcze; 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować wyrazy bliskoznaczne, np.: powiedział, oznajmił, rzekł, zwierzył się, wyznał; – eliminować potok składniowy; – właściwie zapisywać dialog z tekstem wyjaśniającym sytuację mówienia; – stosować precyzyjnie wyrazy i wyrażenia określające stosunki czasowe; 	<ul style="list-style-type: none"> – świadomie stosować znaki interpunkcyjne w zapisie dialogu; 	<p>plan szczegółowy</p>
---	--	--	--	--	-------------------------

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
<i>opis</i>	Opisz, np.: podręcznik do języka polskiego, swoje podwórko.	– redagować opis, porządkując prezentowane elementy;	– świadomie posługiwać się różnymi typami wypowiedzi; – stosować synonimy czasownika „mówić”; – budować wypowiedzenia pojedyncze bogato rozwinięte i wypowiedzenia współzrędnie złożone z wykorzystaniem określeń przymiotnikowych lub rzeczownikowych;	– poprawnie zapisywać wyrażenia przyimkowe określające stosunki przestrzenne oraz przymiotniki złożone;	
<i>charakteryzowanie postaci (próba)</i>	Opisz postać rzeczywistą oraz bohatera literackiego; wskaż ich zalety i wady.	– redagować opis postaci, próbując ją charakteryzować;	– rozwijać zdania, używając wyrazów określających;	– poprawnie pisać <i>nie</i> z przymiotnikami i rzeczownikami;	charakteryzowanie

	<p>Spróbuj ocenić postać.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – stosować w opisie postaci przymiotniki i rzeczowniki; – świadomie dobrać słowa ze względu na temat wypowiedzi oraz ich wartość znaczeniową; – posługiwać się słownictwem wyrażającym ocenę; 		
<i>list</i>	<p>Samodzielnie zaadresuj kopertę.</p> <p>Napisz list:</p> <ul style="list-style-type: none"> – z podziękowaniem za... – z przeprasami. 	<ul style="list-style-type: none"> – samodzielnie zapisać adres i znać układ graficzny adresu na kopercie; – redagować list wyrażający określone intencje; 	<ul style="list-style-type: none"> – zastępować wyrazy nadużywane wyrazami i zwrotami bliskoznacznymi; – wyrażać zbliżone treści za pomocą różnych części mowy; – świadomie posługiwać się słownictwem wyrażającym daną intencję; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisywać rzeczowniki własne oraz skróty występujące w adresie; – stosować zwroty grzecznościowe z zachowaniem właściwej pisowni; 	<p>intencja</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
<i>notatka z lektury</i>	Wypisz z tekstu nazwy geograficzne. Przedstaw postaci występujące w lekturze. Zapisz kolejne wydarzenia.	<ul style="list-style-type: none"> – redagować notatki w formie planu i wypowiedzi ciągłej, dotyczące: <ul style="list-style-type: none"> a) miejsc, w których rozgrywa się akcja, b) postaci z utworu, c) wydarzeń przedstawionych w tekście; 	<ul style="list-style-type: none"> – stosować równoważniki zdania, zawiadomienie, zdania nierozwinięte lub częściowo rozwinięte; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisywać rzeczowniki własne; 	notatka
<i>zaproszenie</i>	Zaproś na swoje urodziny: <ul style="list-style-type: none"> – koleżankę, – babcię, – wychowawcę. 	<ul style="list-style-type: none"> – redagować zaproszenie (dla różnych adresatów) i zaprojektować jego układ graficzny; 	<ul style="list-style-type: none"> – budować wypowiedzenia podrzędnie złożone, zawierające informacje o okolicznościach zdarzenia; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisywać zwroty grzecznościowe; – stosować właściwie znaki interpunkcyjne przy zapisywaniu dat i zwrotów do adresata; 	

<p><i>sprawozdanie</i></p>	<p>Zrelacjonuj przebieg, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pierwszego dnia wiosny, – meczu drużyny klasowej. <p>Zdaj relację, np. z wycieczki klasowej.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – osiągać dokładność i sprawozdawczy charakter wypowiedzi przez podanie informacji o miejscu, czasie, osobach i przebiegu wydarzeń; 	<ul style="list-style-type: none"> – zastosować właściwy typ liczebnika; – stosować formy czasowników charakterystycznych dla sprawozdania (odbyło się, przeprowadzono...); – stosować wypowiedzenia pojedyncze rozwinęte, bogate w informacje; 	<ul style="list-style-type: none"> – zapisywać poprawnie daty, godziny itp.; – sprawdzać swoje prace pisemne w celu znalezienia pomyłek ortograficznych i innych błędów; 	<p>sprawozdanie</p>
----------------------------	---	---	--	--	---------------------

Nauka o języku

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
<p>Składnia i fleksja</p> <p><i>wypowiedzenie pojedyncze</i></p>	<p>Rozwiń zdania przez dodanie do podmiotu i orzeczenia wyrazów określających.</p> <p>Złóż zdania z rozsypanki wyrazowej.</p> <p>Porównaj wypowiedzenia; wskaż równoważnik zdania, zawiadomienie</p>	<ul style="list-style-type: none"> – dostosowywać formy określeń do wyrazów określanych; – dostrzegać związki między wyrazami; – rozróżniać zdanie i równoważnik zdania, zawiadomienie oraz posługiwać się nimi; 		<p>wyraz nadrzędny (określany)</p> <p>wyraz podrzędny (określający)</p> <p>wypowiedzenie zdanie</p> <p>równoważnik zdania</p> <p>zawiadomienie</p> <p>grupa podmiotu</p> <p>grupa orzeczenia</p> <p>zdanie składowe</p> <p>spójnik</p>
<p><i>wypowiedzenie złożone</i></p>	<p>Pary zdań pojedynczych przekształć na zdania złożone. Podkreśl wyrazy łączące zdania składowe. Postaw, gdzie trzeba, przecinek.</p> <p>Utwórz wypowiedzenie złożone ze zdań i równoważników zdań. Napisz kilka wypowiedzeń złożonych na określony temat; pamiętaj o przecinkach między wypowiedzeniami składowymi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przekształcać zdania pojedyncze na złożone oraz wyróżniać spójniki łączące zdania składowe; – posługiwać się różnymi wypowiedzeniami złożonymi; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie stosować przecinki w wypowiedzeniu złożonym; 	

<p>Części mowy odmienne</p> <p><i>czasownik</i></p> <p>Podaj, czego nie powinno się robić, np.: na klasówce, w teatrze, na meczu.</p> <p>Jakich informacji dostarczają ci czasowniki występujące w zdaniach; zaobserwuj, jaką funkcję pełnią w zdaniu?</p> <p>Ułóż informację o tym, co robiłeś wczoraj; zastosuj czasowniki w czasie przeszłym.</p> <p>Od bezokoliczników (np. znaleźć, spaść, ugryźć) utwórz formy osobowe I. poj. czasu przeszłego trzech rodzajów.</p> <p>Poproś o ...</p> <p>Wyraź życzenie, np. chciałbym mieć...</p> <p><i>rzeczownik</i></p> <p>Uzupełnij tekst właściwymi formami rzeczowników.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznawać bezokolicznik jako bezosobową formę czasownika; – rozróżniać formy czasu teraźniejszego, przeszłego, przyszłego oraz poprawnie je stosować w wypowiedziach ustnych i pisemnych; – tworzyć poprawne formy czasu przeszłego w rodzaju żeńskim, męskim i nijakim i stosować je w wypowiedzi ustnej i pisemnej; – tworzyć formy osobowe czasu przeszłego I. poj. czasowników typu: znaleźć, spaść; – rozróżniać formy trybów czasownika; – poprawnie akcentować czasowniki w trybie przypuszczającym; – stosować odpowiednie formy rzeczowników; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisywać formy czasu przeszłego czasowników typu: zacząć, wziąć; – poprawnie zapisywać osobowe formy czasownika w czasie przeszłym; – poprawnie pisać cząstkę: -był -był; -by z czasownikami 	<p>bezokolicznik</p> <p>formy czasu przeszłego, teraźniejszego, przyszłego, orzeczenie rodzaj męski, żeński, nijaki, męskoosobowy, niemęskoosobowy</p> <p>tryby: orzekający, przypuszczający, rozkazujący (bez wprowadzania terminów)</p> <p>przypadki</p>
---	--	--	--

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
<p><i>przymiotnik</i></p> <p><i>liczebnik</i></p>	<p>Zapisz w różnych przypadkach rzeczowniki np.: wóz, chór, honor.</p> <p>Oddziel pionową kreską zmieniającą się część wyrazu.</p> <p>Zaobserwuj, jaką funkcję w zdaniu pełni rzeczownik.</p> <p>Opisz, np. jesienne liście...</p> <p>Powiedz, następnie zapisz:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ilu jest uczniów w klasie? – ile jest dziewcząt, ilu chłopców? – który jesteś na liście? – w której ławce siedzisz? – ile masz lat? 	<ul style="list-style-type: none"> – umieć oddzielić końcówkę od tematu; – używać właściwych końcówek; poprawnie wymawiać końcówki rzeczowników w różnych przypadkach; – określać funkcję rzeczownika w zdaniu; – posługiwać się liczebnikiem jako określeniem rzeczownika – liczebnik główny i porządkowy; 	<ul style="list-style-type: none"> – pisać poprawnie rzeczowniki, w których występuje oboczność w temacie; – poprawnie zapisywać końcówki rzeczowników w różnych przypadkach; – poprawnie zapisywać przymiotniki złożone; – poprawnie zapisywać liczebniki główne i porządkowe; 	<p>temat, końcówka, oboczność tematu (samogłoskowa, spółgłoskowa)</p> <p>podmiot, określenie</p> <p>liczebnik główny, porządkowy</p>

<p>Części mowy nieodmienne</p> <p><i>przysłówek</i></p> <p><i>przyimek</i></p>	<p>Wskaż w tekście wyrazy, które określają czasownik i odpowiadają na pytania: <i>jak? gdzie? kiedy?</i></p> <p>W wykropkowane miejsca wstaw brakujące wyrazy tak, aby powstały sensowne zwroty, np.:</p> <p>..... sklepu idzie ..... bratem ..... zakupy</p>	<p>– określać czasownik różnymi przysłówkami;</p> <p>– tworzyć poprawne wyrażenia przyimkowe;</p>	<p>– poprawnie zapisywać wyrażenia przyimkowe;</p>	<p>przyimek wyrażenie przyimkowe</p>
<p>Fonetyka</p>	<p>Przeczytaj głośno wyrazy: łąwka, Głogów, ręka. Zwróć uwagę na różnicę między zapisem a wymową.</p>	<p>– dostrzegać różnice między wymową a zapisem: samogłosek nosowych, spółgłosek dźwięcznych i bezdźwięcznych;</p>	<p>– poprawnie zapisywać wyrazy z <i>ą</i> i <i>ę</i> w wygłosie oraz wyrazy ze spółgłoską dźwięczną</p>	<p>głoski ustne i nosowe, dźwięczne, bezdźwięczne, twarde, miękkie</p>

LEKTURA

Lektura podstawowa

Legends (podania) – wybór

- o powstaniu państwa polskiego
- legendy (podania) naszego regionu
- legendy (podania) różnych regionów

Mity

- o narodzinach świata (mitologia Grecji, Rzymu)
- Dedal i Ikar
- Demeter i Kora
- Prometeusz
- Syzyf
- bogowie Olimpu

Polska klasyka literacka

- I. Krasiński, bajki*, np. *Wół i mrówki, Mądry i głupi, Ptaszki w klatce*
- A. Mickiewicz: *Pan Tadeusz* – fragmenty (np. „Spór Domejki z Dowejką”, „Zachód słońca”, „Poranek”), wiersze, np. *Śmierć Pułkownika, Pani Twardowska**
- H. Sienkiewicz: *W pustyni i w puszczy*
- J. Słowacki: *W pamiętniku Zofii Bobrówny**
- L. Staff: *Odys*

Poezja współczesna

- S. Barańczak, np. *Oceania*
- A. Bursa, np. *Jedenastoletni zakochany*
- W. Chotomska, wybór wierszy (np. *Pomnik Kopernika, Rozmowa z panem Mickiewiczem, Dwaj panowie przed teatrem*)
- K.I. Gałczyński: *Moje wakacje, Wróbla wielkanoc*
- S. Grochowiak: *Na słotę, Straszno*
- J. Harasymowicz, wybór wierszy (np. *Las, Lekcja gramatyki*)
- K. Iłkiewiczówna, wybór wierszy (np. *Samotność, Pieśń wielkanocna*)
- A. Kamińska, wybór wierszy (np. *Koniec wakacji, Słyszę dzwonek*)
- J. Kulmowa, wybór wierszy (np. *Moje brzydkie i moje piękne, Czy są proste kraje, Smutki*)

Cz. Miłosz: *Ojciec objaśnia, Ganek*

J. Ratajczak, wybór wierszy (np. *Rozmowa ciszy, Nad kołyską poety*)

T. Różewicz, wybór wierszy (np. *Bursztynowy ptaszek, Włosek poety*)

J. Tuwim, wybór wierszy (np. *Dwa wiatry, Mróz, Gorące mleko*)

J. Twardowski, wybór wierszy (np. *O spacerze po cmentarzu wojskowym, Który stwarzasz jagody*)

Lektura uzupełniająca (dwa, trzy utwory do wyboru oraz lektura zaproponowana przez uczniów)

F.E. Burnett: *Tajemniczy ogród*

M. Ende: *Momo* lub *Niekończąca się historia*

A. Lindgren: *Emil ze Smalandii*

K. Makuszyński: *Panna z mokrą głową*

F. Molnar: *Chłopcy z placu Broni*

Sat Okh: *Biały mustang*

H. Ożogowska: *Tajemnica zielonej pieczęci*

S. Szmaglewska: *Czarne Stopy*

R.R.J. Tolkien: *Rudy Dżil i jego pies*

M. Twain: *Przygody Tomka Sawyera*

Inne teksty kultury (co najmniej jeden przykład)

Adaptacja teatralna i filmowa legendy (podania)

Film rysunkowy

Komiks

Książki z serii: *Wielki rajd dookoła świata, Tak żyli ludzie*

Muzeum

Śluchowisko radiowe

Teksty piosenek dziecięcych i młodzieżowych

Wybrane teksty z czasopism dziecięcych

KLASA 6.

Słuchanie i mówienie

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		rozumienie słowa mówionego	poprawne wypowiedzianie się	
		Uczeń powinien:		
Wypowiedź jednozdaniowa	Zaproś na lekcje ciekawą osobę.	– jak w klasach poprzednich;	– budować precyzyjne wypowiedzi jednozdaniowe w sytuacjach oficjalnych;	
Wypowiedź wielozdaniowa <i>diskusja</i>	Jakich argumentów użyjesz, żeby przekonać kolegów o ....?	– słuchać opinii krytycznie i kulturalnie; – szanować zdanie innych;	– dobierać argumenty; – budować wypowiedź tak, by przekonać rozmówcę do swojego zdania; – używać zwrotów pozwalających na nawiązanie kontaktu z rozmówcą;	argument dowód
<i>opowiadanie</i>	Opowiedz treść przeczytanego utworu. Opowiedz według planu ciekawą przygodę, którą przeżyłeś. Staraj się zaintereso-	– wysłuchać uważnie wypowiedzi, zwracając uwagę na chronologię zdarzeń;	– budować zdania, zachowując poprawny szyk wyrazów; – opowiadać przebieg wydarzeń według planu;	

	<p>wać słuchaczy tym, co opowiadasz; mów wyraźnie, zmieniaj natężenie i barwę głosu.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – budować spójne opowiadanie na wskazany lub wybrany temat, stosować odpowiednią barwę głosu; – posługiwać się odpowiednimi formami osoby i czasu czasowników; 	
<p><i>opis</i></p>	<p>Opisz, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – świadka wypadku, – scenografię widowiska, – skrzyżowanie ulic, – reprodukcję obrazu, – rzeźbę. 	<ul style="list-style-type: none"> – żądać uzupełnienia wypowiedzi, jeśli jest niepełna; 	<ul style="list-style-type: none"> – odtwarzać z pamięci elementy rzeczywistości, wykorzystując słownictwo charakterystyczne dla opisu (nazwy nosicieli cech, przymiotniki nazywające cechy); 	
<p><i>charakteryzowanie postaci</i></p>	<p>Dlaczego podoba ci się lub nie podoba bohater utworu? Kogo darzysz sympatią i dlaczego?</p>	<ul style="list-style-type: none"> – słuchając, zwracać uwagę na ocenę postaci; 	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystywać w wypowiedzi wyrazy nazywające cechy charakteru, usposobienia, umysłowości; – unikać powtórzeń; – stosować synonimy; – wyszukiwać indywidualne cechy postaci i nazwać je; – posługiwać się cytatami; 	<p>synonimy powtórzenia</p>
<p><i>sprawozdanie</i></p>	<p>Zdaj relację, np. z filmu, audycji radiowej, spektaklu teatralnego.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – posługiwać się w wypowiedziach ustnych wyrazami i związkami frazeo- 	<p>cytat</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		rozumienie słowa mówionego	poprawne wypowiedzianie się	
		Uczeń powinien:		
<i>streszczenie</i>	Spróbuj nakłonić swojego koleżę do przeczytania książki, która tobie się podobała. Uzasadnij wybór.	<ul style="list-style-type: none"> – analizować i oceniać wypowiedzi kolegi poprzez zadawanie pytań; 	<ul style="list-style-type: none"> – logicznymi w celu osiągnięcia dokładności wypowiedzi (dobierać wyrazy najtrafniejsze, precyzować ich znaczenia, uściślać znaczenie wyrazów wieloznacznych); – stosować wyrazy oceniające dodatnio; – poprawnie wypowiadać daty, np. 15 sierpnia; 	streszczenie
<i>wyglaszanie tekstów z pamięci</i>	Wygłoś z pamięci wiersz, np. który sam napisałeś; nagraj go na taśmę mag-	<ul style="list-style-type: none"> – hierarchizować usłyszane informacje i proponować usunięcie nieistotnych szczegółów; – krytycznie ocenić własną recytację; 	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystywać słownictwo uogólniające; – budować zdania krótkie, zwięzłe, zawierające istotne informacje; – zastępować wyrazy o węższym znaczeniu wyrazami o znaczeniu szerszym; – poprawić interpretację głosową tekstu (po wysłuchaniu uwagi); 	

	<p>netofonowa, wysłuchaj, oceń własną recytację. Weź udział w inscenizacji szkolnej.</p>	<p>– przyjąć uwagi nauczyciela lub innych słuchaczy;</p>	<p>– włączyć się w tok inscenizacji i wygłosić z pamięci swoją kwestię, zwracając uwagę na poprawność artykulacyjną, zabarwienie uczuciowe, intonację i natężenie głosu;</p>	
--	--	--	--	--

Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	samokształcenie	
		Uczeń powinien:		
Czytanie głośne	<p>Przeczytaj swoje wypracowanie głośno i wyraźnie, z odpowiednią intencją, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – żalem, – tajemniczo, – żartobliwie. 	<ul style="list-style-type: none"> – jak w klasach poprzednich, ponadto: – poprawnie, wyraźnie i wyraziście czytać głośno różnorodne teksty 	<ul style="list-style-type: none"> – doskonalić technikę czytania; 	
Czytanie ciche	<p>Obejrzyj książki o charakterze informacyjnym, dokumentalnym, popularnonaukowym, wybierz treści ważne, które są ci potrzebne w pracy.</p> <p>Zwróć uwagę na szatę graficzną książki.</p> <p>Co cię zainteresowało w przeczytanym tekście, dlaczego; którą z lektur uważasz za ciekawą, a której nie polecilibyś innym do przeczytania, dlaczego?</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyszukiwać w książkach określone treści, korzystać z tekstu i ilustracji; – rozpoznawać w tekście nieliterackim fragmenty, które informują i przekonują; 	<ul style="list-style-type: none"> – wybierać cytaty przydatne w nauce, np. geografii, historii – czytać utwory fabularne, wiersze, włącznie z literaturą dawniejszą, uzasadniając swe upodobania czytelnicze; 	

	<p>Porównaj sposób prezentowania treści w utworze literackim i nieliterackim, np. w książce kucharskiej.</p> <p>Przeczytaj wątek fabularny, zwróć uwagę na logiczne łącznie zdarzeń; określ czas, miejsce akcji; wskaż wydarzenia, które dzieją się poza akcją.</p> <p>Zwróć uwagę na sposób przedstawiania rzeczywistości, np. w ostatnio przeczytanych książkach.</p> <p>Wyodrębnij postać mówiącą w wierszu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzegać odrębność literackiego obrazu świata w stosunku do wypowiedzi informacyjnych; – wskazać elementy świata przedstawionego w utworze epickim; różnicować fabułę, akcję, wątek; próbować określić motywację postępowania bohatera; – dostrzegać różne sposoby narracji w utworach epickich; – wyróżniać postać mówiącą w różnych gatunkach i rodzajach literackich; – rozpoznawać gatunki epickie: baśń tradycyjna i fantastycznonaukowa, legenda, podanie, opowiadanie, powieść (typy); – wskazać postać mówiącą, rytm; 		<p>zdarzenia, fabuła, akcja, wątek, bohater</p> <p>powieść: podróżniczoprzygodowa, obyczajowa, fantastyczna</p> <p>postać mówiąca, rytm</p>
--	---	--	--	---

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	poprawne wypowiedzanie się	
		Uczeń powinien:		
<p>Czytanie i odczytywanie różnych tekstów kultury</p> <p><i>teatr, film</i></p>	<p>Obejrzyj widowisko teatralne, telewizyjne, wysłuchaj audycji radiowej, porównaj z utworem literackim.</p> <p>Wskaż różnice między filmem podróźniczym, obyczajowym i fantastycznonaukowym</p>	<ul style="list-style-type: none"> – porównywać literackie środki wyrazu ze środkami filmowymi, teatralnymi, radiowymi; – rozróżniać gatunki filmu fabularnego (w nawiązaniu do gatunków powieści); 		<p>gest i mimika</p>
<p><i>radio, telewizja</i></p>	<p>Obejrzyj adaptacje teatralne i filmowe utworów literackich; porównaj je z utworami literackimi.</p> <p>Obejrzyj program oświatowy, popularnonaukowy; zanotuj informacje, które mogą ci się przydać.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – używać słownictwa związanego z filmem i teatrem; 	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystywać informacje zawarte w radiowych i telewizyjnych audycjach oświatowych; 	<p>film fabularny, przygodowy, obyczajowy, fantastycznonaukowy, kryminalny</p>
<p><i>czasopisma</i></p>	<p>Wybierz informacje z czasopisma przeznaczonego dla młodzieży.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – wybierać teksty informacyjne, popularnonaukowe, o tematyce społecz- 	

<p><i>katalogi</i></p>	<p>Zaproponuj i zgromadź materiał do wystawy poświęconej sylwetce twórcy, aktora lub związany z bieżącymi wydarzeniami kulturalnymi.</p> <p>Skorzystaj z katalogu rzeczowego; wybierz lekturę, książki pomocnicze, artykuły, inne materiały informacyjne, pozwalające opracować dany temat.</p>		<p>nej; wykorzystać je, np. na lekcji geografii, historii;</p> <ul style="list-style-type: none"> – gromadzić wycinki, prowadzić teczki tematyczne, notatki; – wybrać samodzielnie lekturę z katalogu rzeczowego nadany temat; 	<p>katalog rzeczowy, opis bibliograficzny</p>
<p><i>wydawnictwa informacyjne</i></p>	<p>Przygotuj informację na określony temat. Skorzystaj z encyklopedii, słownika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zwięźle przedstawiać informacje; 	<ul style="list-style-type: none"> – wybierać, wyszukiwać, zestawiać niezależne informacje z zasobu różnych wydawnictw informacyjnych; samodzielnie posługiwać się słownikiem wyrazów obcych oraz wyrazów bliskoznacznych, a pod kierunkiem nauczyciela, słownikiem języka polskiego; – posługiwać się, w samodzielnej pracy, różnymi słownikami, encyklopediami, leksykonami; 	
<p><i>instrukcje</i></p>	<p>Przeczytaj instrukcję domowego urządzenia elekt-</p>	<ul style="list-style-type: none"> – objaśniać zasady użytkowania... 		

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		technika czytania • odbiór różnych tekstów kultury	poprawne wypowiedzianie się	
		Uczeń powinien:		
<p><i>komiksy</i></p> <p><i>łamiągłótki</i></p> <p><i>reklama</i></p>	<p>rycznego, np. pralki automatycznej; podaj zasady użytkowania tego urządzenia.</p> <p>Obejrzyj i przeczytaj komiks. Porównaj sposób przedstawiania świata w komiksie i w utworze literackim.</p> <p>Rozwiąż rebus, łamiągłótkę.</p> <p>Obejrzyj lub przeczytaj krytycznie reklamy. Wyraż o nich swoją opinię.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – oceniać czytany komiks; wyrażać opinię na temat różnych komiksów; dostrzegać wyższość literatury nad komiksem; – próbować rozwiązywać rebusy, łamiągłótki o różnym stopniu trudności w celu dostrzegania wieloznaczności słowa; – dostrzegać sposoby oddziaływania autorów reklam na odbiorców; 	<ul style="list-style-type: none"> – jak w klasach poprzednich; 	

Pisanie

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
Estetyka pisma	– podobnie jak w klasach poprzednich;				
Poprawność zapisu	Porównaj z wzorcem tekst pisany ze słuchu.	– pisać biegle i czytelnie, zachowując właściwe odstępny, akapity;		– sprawdzić swoją pracę pisemną, wskazać błędy; – biegle stosować poznane zasady ortograficzne i interpunkcyjne (utrwalane w kl. 5), ponadto: – pisać: a) zakończenia <i>-ski, -cki, -dzki, -stwo, -ctwo, -dztwo, -źba, -izm, -yzm,</i> b) liczebniki złożone, c) połączenia <i>gie, kie, ke, kę, ge,</i> d) <i>nie</i> z poznanymi częściami mowy	

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
	Wskaż w swoim wypracowaniu zdania współrzędne, uzupełnij przecinki.			e) rzeczowniki pospolite i własne f) dzielić wyrazy przy przenoszeniu; – rozdzielać przecinkami zdania współrzędne; – stawiać przecinki przed powtarzającymi się spójnikami;	
Graficzna organizacja wypowiedzi pisemnej	Zaplanuj kompozycję własnej wypowiedzi pisemnej (np. opowiadania). Ułóż plan odtwórczy (ramowy i szczegółowy) tekstu literackiego.	<ul style="list-style-type: none"> – stosować właściwe wyróżnienia w tekście; – komponować wypowiedź pisemną według planu; 			
Wypowiedź wielozdaniowa opowiadanie	Opowiedz o wycieczce do miejsc pamięci narodowej.	<ul style="list-style-type: none"> – redagować opowiadanie na podstawie własnych 		<ul style="list-style-type: none"> – posłużyć się właściwymi znakami interpunkcyjnymi przy 	mowa zależna i niezależna

<i>opis</i>	<p>Przekształć tekst ciągły na dialog.</p> <p>Napisz opowiadanie według planu. Pamiętaj o wprowadzeniu dialogu.</p> <p>Zredaguj opowiadanie w narracji pierwszoosobowej i trzecioosobowej.</p> <p>Opisz reprodukcję obrazu, rzeźbę, pomnik.</p>	<p>przeżyć lub lektury;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przytaczać i zapisywać poprawnie cudzą wypowiedź; – świadomie przekształcać tekst ciągły na dialog, niosący określone informacje; – zredagować i właściwie skomponować opowiadanie odtwórcze i twórcze z zastosowaniem dialogu; – redagować opowiadanie w 1. i 3. osobie; – zredagować opis dzieła sztuki; 	<ul style="list-style-type: none"> – budować wypowiedzenie, zachowując poprawny szyk wyrazów; – indywidualizować wypowiedzi rozmówców; – posłużyć się odpowiednimi formami osoby i czasu czasowników; – posługiwać się określeniami; – wykorzystywać słownictwo nazywające uczucia, a także słownictwo oceniające; 	<p>zapisie przytoczonych wypowiedzi osób;</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawnie stosować znaki interpunkcyjne związane z zapisem dialogu; 	reprodukcja
-------------	---	--	---	---	-------------

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
<p><i>streszczenie</i></p> <p><i>charakteryzowanie postaci</i></p>	<p>Napisz streszczenie wybranego opowiadania, słuchowiska, widowiska, audycji; usuń wyrazy nieistotne dla zrozumienia treści.</p> <p>Zdania złożone przekształć na zdania pojedyncze. Wskaż w tekście najważniejsze informacje. Ułóż plan najważniejszych wydarzeń, pamiętając o chronologii.</p> <p>Opisz, np.: przyjaciela, brata (siostrę), kogoś, kto ci dokuczył, kto ci w czymś pomógł. Oceń postać.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszczać wydarzenia w porządku chronologicznym, niezależnie od kolejności przedstawionej w utworze; – przedstawić charakteryzowaną postać; – opisać jej wygląd; – dostrzegać względność ocen; – umiejętnie dobrać cytaty; 	<ul style="list-style-type: none"> – posługiwać się środkami językowymi zwięźle wyrażającymi treści; – stosować zwroty i wyrażenia określające wygląd postaci; – stosować nazwy nosicieli cech oraz przymiotników nazywających cechy; 	<p>streszczenie</p>	

	<p>Przedstaw ulubionego bohatera lektury; wskaż motywy jego działania.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – stosować wyrazy na cechowane emocjonalnie; – stosować wyrazy ekspresywne, dobrać wyrazy najtrafniejsze; 	<ul style="list-style-type: none"> – pisać nie z przymiotnikami i przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym; – poprawnie stosować cytaty; 	
<p><i>sprawozdanie</i></p>	<p>Zdaj relację, np.: z konkursu recytatorskiego lub wydarzenia sportowego. Napisz sprawozdanie.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zachować porządek chronologiczny i logiczną ciągłość wypowiedzi; 	<ul style="list-style-type: none"> – używać w określonych sytuacjach zdań bezpodmiotowych; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisywać liczebniki i daty (np.: 2 lutego, 2 II, 2.02.); – stosować znaki interpunkcyjne przy zapisie skrótów (rzymskich i arabskich liczb typu: V liceum, 7. zawodnik); 	
<p><i>list</i></p>	<p>Napisz list, np. do dyrektora muzeum z prośbą o przewodnika.</p> <p>Poinformuj, np. dyrekcję szkoły o sukcesie, który odniosłeś w konkursie. W liście do kolegi opisz...</p>	<ul style="list-style-type: none"> – redagować list oficjalny; 	<ul style="list-style-type: none"> – świadomie posługiwać się słownictwem wyrażającym intencję wypowiedzi; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie zapisywać zwrot do adresata i zwroty grzecznościowe w liście oficjalnym; – stosować właściwą interpunkcję; 	<p>list prywatny list oficjalny wypowiedzenie bezpodmiotowe</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:			Pojęcia
		redagowanie tekstu	kształcenie językowe	poprawność ortograficzna i interpunkcyjna	
		Uczeń powinien:			
<i>notatki z lektury</i>	<p>Przygotuj plan najważniejszych wydarzeń z utworu.</p> <p>Wynotuj elementy świata przedstawionego w utworze.</p> <p>Jaki jest stosunek narratora do bohatera?</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zredagować notatkę; – wyciągać krótkie wnioski wynikające z analizy tekstów, podsumowujące dyskusję na lekcji; 	<ul style="list-style-type: none"> – swobodnie posługiwać się równoważnikami zdań i zawiadomieniem; 		
<i>pisma użytkowe (pocztowe)</i>	<p>Skróć tekst do niezbędnych informacji.</p> <p>Ułóż treść telegramu zawierającego, np. informację.</p> <p>Wypełnij dokładnie i właściwie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przekaz pieniężny – druk na list polecony 	<ul style="list-style-type: none"> – zredagować telegram zgodnie z intencją i zaistniałą sytuacją; – wypełnić właściwie użytkowe druki pocztowe; 	<ul style="list-style-type: none"> – przekształcać zdania złożone na pojedyncze; – zastępować zdania podrzędne odpowiednim określeniem; – skracać zdania, zachowując ich sens; 		<p>telegram</p> <p>przekaz pocztowy</p> <p>przekaz pieniężny</p> <p>przesyłka polecona</p> <p>przesyłka ekspresowa</p>

Nauka o języku

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
<p>Składnia i fleksja</p> <p><i>wypowiedzenie pojedyncze</i></p> <p><i>wypowiedzenie złożone</i></p>	<p>Wskaż podmiot w zdaniach, określ, jaką częścią mowy został wyrażony.</p> <p>W jednym ze swoich wypracowań podkreśl orzeczenia w zdaniach; określ, jaką częścią mowy zostały wyrażone, jaki mają wpływ na spójność tekstu.</p> <p>Pary wypowiedzeń pojedynczych przekształć w wypowiedzenia złożone, wykorzystując spójniki: i, oraz, lub, albo, lecz, ale, więc, toteż. Ułóż wypowiedzenie złożone, wykorzystując spójniki i zaimki:</p> <p>1) ....., że .....</p> <p>2) ....., bo .....</p> <p>3) ....., jak .....</p> <p>4) ....., żeby .....</p>	<p>– budować zdania z zachowaniem odpowiedniego szyku wyrazów;</p> <p>– rozwijać zdania, używając określeń do podmiotu w odpowiednich formach fleksyjnych;</p> <p>– budować wypowiedzenia złożone podrzędnie i współrzędnie, stosując odpowiednie spójniki i zaimki pełniące funkcje wskaźników zespolenia;</p>	<p>– oddzielać przecinkiem jednorodne części zdania;</p> <p>– poprawnie stosować przecinek w wypowiedzeniu złożonym podrzędnie i współrzędnie;</p>	<p>wypowiedzenie bezpodmiotowe</p> <p>wypowiedzenie złożone podrzędnie wypowiedzenie złożone współrzędnie</p>

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
<p>Części mowy odmienne <i>czasownik</i></p>	<p>Przekształć tekst.</p> <p>Zredaguj krótkie sprawozdanie z apelu szkolnego w taki sposób, aby formy czasownika nie wskazywały wykonawcy czynności; co sądzisz o takiej wypowiedzi.</p> <p>Napisz krótką instrukcję obsługi jakiegoś urządzenia, raz używając form osobowych czasownika, a raz form bezokolicznika; porównaj oba teksty; porównaj swoją instrukcję z tymi, jakie były dołączone do urządzeń, które masz w domu.</p> <p>Która instrukcja jest bardziej czytelna?</p>	<ul style="list-style-type: none"> – budować wypowiedzenia z zastosowaniem strony czynnej i biernej – przekształcać konstrukcje czynne na bierne i odwrotnie; – tworzyć i stosować różne formy czasownika; 	<p>strony czasownika (bez konieczności wprowadzania terminów)</p> <p>forma nieosobowa czasownika (formy zakończone na -no, -to)</p>	

<i>rzeczownik</i>	– jak w klasach poprzednich;	– jak w klasach poprzednich;	– jak w klasach poprzednich;	
<i>przymiotnik</i>	Opisz dwa podobne przedmioty, porównując je.	– stosować odpowiednie stopnie przymiotnika ze względu na przekazywaną informację i intencję wypowiedzi; – poprawnie tworzyć stopień wyższy i najwyższy różnych przymiotników;	– poprawnie pisać partykułę nie ze stopniem wyższym i najwyższym przymiotnika; – poprawnie pisać zakończenia -szy po spółgłoskach w stopniu wyższym najwyższym przymiotnika;	stopień równy, wyższy, najwyższy przymiotnika
<i>zaimek</i>	Przekształć tekst, zastępując powtarzające się wyrazy zaimkami. Który tekst daje pełniejsze informacje? Który ci się podoba bardziej i dlaczego?	– wiedzieć, w jakiej sytuacji stosowanie zaimków jest możliwe lub konieczne (stosować formy krótsze i dłuższe zaimka osobowego); – zastępować różne części mowy odpowiednimi zaimkami w celu uniknięcia zbędnego powtarzania wyrazów;		zaimek rzeczowny (osobowy), przymiotny, przysłowny, liczebny
<i>liczebnik</i>	Zapisz zdania, zastępując cyfry odpowiednimi liczebnikami:	– poprawnie stosować w swoich wypowiedziach ustnych i pisem-	– poprawnie zapisywać liczebniki ułamkowe i złożone;	liczebnik zbiorowy, liczebnik ułamkowy

Treści kształcenia	Przykłady sytuacji i zadań dydaktycznych	Umiejętności:		Pojęcia
		językowe	ortograficzne i interpunkcyjne	
		Uczeń powinien:		
	<ul style="list-style-type: none"> – Mama kupiła 1 1/2 kg owoców. – Moja sąsiadka ma 4 dzieci. – 5 chłopców grało w piłkę. 	ných liczebniki zbiorowe, ułamkowe;		
Części mowy nieodmienne przysłówek		<ul style="list-style-type: none"> – stosować odpowiednie stopnie przysłówka ze względu na przekazywaną informację i intencję wypowiedzi; – poprawnie tworzyć stopień wyższy i najwyższy różnych przysłówków; 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawnie pisać partykułę nie ze stopniem wyższym i najwyższym przysłówka; – poprawnie pisać zakończenia -szy po spółgłoskach w stopniu wyższym i najwyższym przysłówka; 	stopień równy, wyższy, najwyższy przysłówka

LEKTURA

Lektura podstawowa

S. Lem: *Bajki robotów* (wybór)

L.M. Montgomery: *Ania z Zielonego Wzgórza*

A. Szklarski: do wyboru jedna pozycja

Opowieści biblijne (wersja dla dzieci), np. A. Kamińska: *Książka nad książkami*

Polska klasyka literacka

J. Kochanowski: *Fraszki* (np. *Na lipe, Na zdrowie, Na młodość, Na starość*)

A. Mickiewicz: *Pan Tadeusz* – fragmenty (np. „Koncert Wojskiego”, „Dwa stawy”)

B. Prus: *Lalka* – fragmenty

H. Sienkiewicz: *Ogniem i mieczem*

J. Słowacki: *Balladyna* – fragmenty

Poezja współczesna

K.I. Gałczyński, wybór wierszy (np. *Pieśń o żołnierzach z Westerplatte, Rozmowa z aktorem*)

Z. Herbert, wybór wierszy (np. *Pudełko zwane wyobraźnią, Strych*)

A. Kamińska, wybór wierszy (np. *Widok z gór, Chwila pojednania*)

E. Lipska, wybór wierszy (np. *Dom Dziecka*)

Cz. Miłosz, wybór wierszy (np. *Przypowieść o maku, Miłość*)

T. Różewicz, wybór wierszy (np. *Koncert życzeń, Przepaść, List do ludożerców*)

W. Szyborska: *Radość pisania*

J. Tuwim, wybór wierszy (np. *Kapuśniaczek, Mowa ptaków*)

J. Twardowski, wybór wierszy (np. *Na chwilę, Święty gapa*)

Lektura uzupełniająca (dwa trzy utwory do wyboru oraz lektura zaproponowana przez uczniów)

J. Jurgielewiczowa,

K. Makuszyński,

L.M. Montgomery,

M. Musierowicz,

E. Niziurski,

E. Nowacka,

J.R.R. Tolkien,

J. Verne,

Przykłady młodzieżowej literatury detektywistyczno – kryminalnej (np.

J. Chmielewskiej, Z. Nienackiego)

Inne teksty kultury (co najmniej po jednym przykładzie)

Film fabularny, fantastyczno-naukowy; filmowa adaptacja powieści

Komiks

Książki z serii: *Świat wczoraj i dziś*, *Oni zmienili świat*

Muzeum

Przedstawienie teatralne

Słuchowisko radiowe

Wybór tekstów poezji śpiewanej

Wybrane teksty z czasopism młodzieżowych

IV. SPOSOBY OSIĄGANIA CELÓW

Osiągnięcie oczekiwanych wyników nauczania w dużej mierze zależy od stosowania różnorodnych metod (*słownych, oglądowych czy zajęć praktycznych*), przede wszystkim jednak metod i technik aktywizujących uczniów, między innymi:

- przekładu intersemiotycznego,
- gier dydaktycznych (od zabaw planszowych po metody przypadków i symulacji),
- dramy,
- projektu¹,
- grup eksperckich² – w małych grupach,
- debaty.

Należy wybierać takie metody nauczania, które pozwalają jednocześnie uczyć i wychowywać; korelować operacje intelektualne z działaniami praktycznymi uczniów, doznaniem estetycznymi i przeżyciami.

Metody te w połączeniu z nauczaniem interdyscyplinarnym (*łączenie treści języka polskiego z innymi przedmiotami, np. historią, z uwzględnieniem kultury informacyjnej, wychowania patriotycznego i obywatelskiego oraz wychowania do życia w rodzinie*) i kształceniem multimedialnym umożliwiają uczniom osiągnięcie umiejętności kluczowych, przewidzianych w „Podstawie programowej”.

Współczesna szkoła ma przygotować uczniów do ustawicznego samokształcenia. W związku z tym należy ich wdrażać do pracy zgodnie z zasadami pracy umysłowej, uczyć samodzielnego myślenia, planowania i organizowania własnych zajęć. Natomiast przysposobienie uczniów do pełnienia określonych ról w dorosłym życiu wymaga kształtowania umiejętności komunikacji, dyskusji i negocjowania, dowodzenia własnych sądów, samooceny, empatii czy też twórczego rozwiązywania problemów.

Na wszystkie sytuacje komunikacyjne nakładają się sytuacje aksjologiczne, toteż należy łączyć działania dydaktyczne z wychowawczymi. Uczeń ma nie tylko osiągnąć sprawność komunikowania się z otoczeniem, ale także odkrywać wartości reprezentatywne dla kultury,

---

¹ A. Mikina *Jak wykonywać zadania metodą projektów*. Warszawa, WSiP, 1997.

² T. Barton *Kształcenie dorosłych*, Program TEKМ, MEN 1997.

w której żyje, utożsamiać się z nimi. Aby pomóc w tym uczniom, trzeba skostniałe sytuacje szkolne zbliżyć do sytuacji autentycznych, symulować określone zdarzenia i konteksty, umożliwić pracę indywidualną, grupową i zbiorową. Niech uczeń będzie nadawcą i odbiorcą, twórcą i autorem własnych działań i wypowiedzi.

Indywidualizując pracę na lekcji, nauczyciel winien przygotować dla uczniów zestawy ćwiczeń-problemów na różnych poziomach trudności.

Proces edukacji usprawnia korzystanie z szeroko pojętych środków audiowizualnych, umożliwiających wyzyskanie edukacyjnych programów komputerowych, kaset wideo, magnetofonowych, płyt kompaktowych.

Programowi temu odpowiadają podręczniki i ich obudowa wydawane przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna.

V. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Słuchanie i mówienie

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
Wypowiedź jednozdaniowa	precyzyjne formułowanie pytań, udzielanie wyczerpujących odpowiedzi i informacji z odpowiednią intonacją; uważne słuchanie, właściwe reagowanie na wypowiedzi innych osób.	jak w klasie 4	budowanie precyzyjnych wypowiedzi w sytuacjach oficjalnych
Wypowiedź wielozdaniowa <i>informacja</i> <i>rozmowa</i> <i>dyskusja</i>	<p>dokładne formułowanie informacji, przepisów i instrukcji</p> <p>rozmowa z osobami z najbliższego otoczenia; koncentrowanie się na coraz dłuższych wypowiedziach rozmówcy, wykazywanie zrozumienia intencji wypowiedzi innych osób</p> <p>formułowanie własnego zdania, próba uzasadnienia własnego zdania po uważnym wysłuchaniu wypowiedzi kolegi, przestrzeganie zasad kulturalnej dyskusji</p>	<p>aktywne uczestniczenie w rozmowie z różnymi osobami na rozmaite tematy w kulturalny sposób w sytuacjach wymyślonych i rzeczywistych; wykazywanie zainteresowania rozmową</p> <p>krytyczne słuchanie wypowiedzi; wyrażanie własnego punktu widzenia w jasny i przekonujący sposób, w zależności od sytuacji interpretowanie opinii dyskutantów</p>	<p>jak w klasach poprzednich</p> <p>aktywny udział w dyskusji jako odbiorca i nadawca wypowiedzi, uszanowanie zdania rozmówcy</p>

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
<i>opowiadanie</i>	opowiadanie według planu opowiadanie odtwórcze i twórcze przekształcanie rozmowy na opowiadanie słuchanie z zainteresowaniem	opowiadanie na wskazany temat z zastosowaniem wybranego czasu narracji i chronologicznego układu zdarzeń	spójne i barwne opowiadanie na wskazany lub wybrany temat; oddanie treści właściwą intonacją, barwą i natężeniem głosu
<i>opis</i>	opis przedmiotu i krajobrazu próba opisu postaci	doskonalenie opisu przedmiotu i krajobrazu opis postaci literackiej i rzeczywistej	opis dzieł sztuki
<i>charakteryzowanie postaci literackiej i rzeczywistej</i>		próby charakteryzowania postaci literackiej i rzeczywistej	charakteryzowanie postaci literackiej i rzeczywistej
<i>sprawozdanie</i>		sprawozdanie, np. z uroczystości szkolnej, meczu, wycieczki, itp.; śledzenie toku wypowiedzi sprawozdawczej	sprawozdanie z lektury, filmu, audycji, widowiska teatralnego, ze szczególnym uwzględnieniem części informacyjnej; analizowanie i ocenianie wypowiedzi
<i>streszczenie</i>			próba streszczenia fabularnego utworu literackiego
<i>wyglaszanie tekstów z pamięci</i>	wyglaszanie z pamięci wierszy i fragmentów prozy wskazanych przez nauczyciela	wyglaszanie z pamięci wierszy i fragmentów prozy wybranych przez uczniów	wyglaszanie z pamięci ról w inscenizacjach szkolnych, wyglaszanie poezji własnej

Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
Czytanie głośne	czytanie poprawne, wyraźne i wyraziste, płynne, z uwzględnieniem znaków przestankowych, akcentów logicznych, właściwego tempa i rytmu czytanie z podziałem na role; oddawanie głosem charakteru postaci; odróżnianie tekstu narracji od partii dialogowych	doskonalenie techniki czytania jak w klasie 4	
Czytanie ciche	zapoznanie się z układem podręcznika	świadome korzystanie z książki jako źródła wiedzy, zaznaczanie ważnych treści	wyszukiwanie określonych treści, (informacyjnych, perswazyjnych, korzystanie z tekstu, ilustracji)
Czytanie ze zrozumieniem	dosłowne rozumienie tekstu, dostrzeganie ogólnego sensu utworu	czytanie interpretacyjne, wyjaśnianie sensu utworu	czytanie krytyczne i twórcze, motywujące do konstruktywnego myślenia i działania
Rodzaje i gatunki literackie	baśń ludowa i literacka, różnice między prozą i wierszem	legenda, podanie, mit	baśń tradycyjna, fantastycznonaukowa; typy powieści: pod różnicoprzygodowa, obyczajowa, fantastyczna; utwór literacki i nieliteracki
Świat przedstawiony w utworach literackich	fikcja prawdopodobna i fantastyczna	fikcja literacka różnice między wypowiedzią literacką, informacyjną a naukową	obrazowanie realistyczne, fantastyczne

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
	porównanie, uosobienie, ożywienie, wyraz dźwiękonaśladowczy; wers, strofa, rym, narrator, osoba mówiąca w wierszu	epitet, przeñośnia, refren; wiersz stroficzny i wiersz ciągły; narracja w 1. i 3. osobie; nadawca i odbiorca utworu	rytm, podmiot liryczny
<p>Czytanie i odczytywanie różnych tekstów kultury</p> <p><i>teatr, film</i></p> <p><i>radio, telewizja</i></p> <p><i>czasopisma</i></p> <p><i>katalogi</i></p> <p><i>wydawnictwa (znaki informacyjne)</i></p>	<p>kulturalne uczestniczenie w przedstawieniach teatralnych i filmowych</p> <p>próby świadomego korzystania z audycji radiowych i telewizyjnych</p> <p>informacje o czasopiśmie, o przeczytanym artykule</p> <p>katalog alfabetyczny</p> <p>znaki drogowe znaki informacyjne, ostrzegawcze słownik ortograficzny, encyklopedia, leksykon</p>	<p>scenografia, charakteryzacja, gra aktorów; obraz w filmie, dźwięk; utwór literacki i jego adaptacja filmowa</p> <p>świadomy wybór audycji radiowych i telewizyjnych</p> <p>wskazywanie ciekawych działów czasopisma, uzasadnianie wyboru</p> <p>katalog alfabetyczny</p> <p>słownik wyrazów bliskoznacznych i języka polskiego</p>	<p>literackie środki wyrazu w porównaniu ze środkami wyrazu filmu, teatru i radia;</p> <p>wykorzystanie informacji zawartych w radiowych i telewizyjnych programach oświatowych</p> <p>wybór materiału z czasopism na zadany temat; gromadzenie wycinków, prowadzenie teczek tematycznych, notatek</p> <p>katalog rzeczowy</p> <p>słownik wyrazów obcych słownik interpunkcyjny</p>

<i>instrukcje</i>	odczytywanie prostej instrukcji, np. gry planszowej	odczytywanie instrukcji prostego urządzenia elektrycznego	odczytywanie instrukcji domowego urządzenia elektrycznego
<i>komiksy</i>	powiązanie obrazka z „dymkiem”, opowiedzenie treści	wartościowanie czytanych komiksów	
<i>łamigłówki</i>	proste łamigłówki, rebusy, krzyżówki	rebusy	wyrazy wieloznaczne
<i>reklama</i>	wyrażanie opinii o reklamie	krytyczny odbiór reklam, uzasadnianie własnych opinii	krytyczny odbiór reklam; dostrzeganie sposobów oddziaływania autorów reklam na odbiorców

Pisanie

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
<i>plan</i>	plan ramowy	plan szczegółowy	redagowanie planu różnych wypowiedzi pisemnych
<i>dialog</i>	redagowanie dialogu przekształcanie dialogu na tekst ciągły na podstawie wzoru; właściwy zapis i interpunkcja	przekształcanie tekstu ciągłego na dialog samodzielne przekształcanie dialogu na tekst ciągły zapisywanie dialogu wraz z tekstem wyjaśniającym sytuację mówienia	jak w klasach poprzednich
<i>opowiadanie</i>	redagowanie opowiadania na podstawie planu	próby redagowania opowiadania z dialogiem	redagowanie opowiadania z dialogiem
<i>streszczenie</i>			próba redagowania streszczenia wątków utworu fabularnego
<i>opis</i>	redagowanie opisu przedmiotu i krajobrazu próby redagowania opisu postaci	doskonalenie opisu przedmiotu i krajobrazu redagowanie opisu postaci rzeczywistej i literackiej z uwzględnieniem cech charakteru	jak w klasach poprzednich
<i>charakteryzowanie postaci rzeczywistej i literackiej</i>			charakteryzowanie postaci rzeczywistej i literackiej
<i>sprawozdanie</i>		redagowanie sprawozdania, np. z uroczystości szkolnej, meczu, wycieczki, itp.	redagowanie sprawozdania z lektury, np. z utworu fabularnego

<i>list</i>	próby redagowania listu do najbliższych	redagowanie listu do najbliższych zgodnie z intencją nadawcy	redagowanie listu oficjalnego
<i>pisma użytkowe</i>	prosty przepis na ... instrukcja, ogłoszenie, życzenia	jak w klasie 4, ponadto: zaproszenie, zawiadomienie	wypełnianie druków pocztowych, redagowanie telegramu
<i>notatka</i>	notatka w formie planu	notatki z lektury, np. dotyczące świata przedstawionego	jak w klasie 5, ponadto notatka w formie streszczenia

Nauka o języku

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
<p>Składnia i fleksja</p> <p><i>wypowiedzenie pojedyncze</i></p> <p><i>wypowiedzenie złożone</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiedzenie nierozwinięte (podmiot, orzeczenie) – wypowiedzenie rozwinięte: <ul style="list-style-type: none"> – wyraz określany, – wyraz określający – rodzaje wypowiedzeń ze względu na cel wypowiedzi: oznajmujące, pytające, rozkazujące i wykrzyknikowe – wypowiedzenie złożone – wypowiedzenie składowe (orzeczenie jako wyznacznik wypowiedzenia składowego) 	<p>jak w klasie 4, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – związki między wyrazami w zdaniu pojedynczym rozwiniętym; podmiot, orzeczenie, grupa podmiotu i orzeczenia; wyraz nadrzędny, podrzędny (określany, określający) – wypowiedzenie: <ol style="list-style-type: none"> a) zdanie b) równoważnik zdania c) zawiadomienie <p>jak w klasie 4, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zdanie składowe, równoważnik zdania 	<p>jak w klasie 5</p> <ul style="list-style-type: none"> – wypowiedzenie bezpodmiotowe <p>jak w klasie 5, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wypowiedzenie złożone podrzędnie – wypowiedzenie złożone współrzędnie – mowa zależna – mowa niezależna – szyk wypowiedzeń składowych – wypowiedzenia bezspójnikowe (łączności bezpośredniej)

<p>Części mowy odmienne:</p> <p><i>czasownik</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyraz oznaczający czynność – formy: osoby, liczby (rodzaju, czasu) – funkcja w zdaniu (orzeczenie) – pisownia nie z czasownikami 	<p>jak w klasie 4, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bezokolicznik – formy rodzaju w lp. i lm. – formy czasu: przeszły, teraźniejszy, przyszły prosty i złożony – tryby czasownika – funkcje składniowe (orzeczenie) 	<p>jak w klasie 5, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – formy nieosobowe zakończone na: -no, -to. – strony czasownika – funkcje składniowe (orzeczenie)
<p><i>rzeczownik</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – rzeczownik nazwą wszystko, co nas otacza – rzeczowniki własne i pospolite – rodzaj i liczba – stosowanie w zdaniu różnych form rzeczowników – funkcja w zdaniu (podmiot) – pisownia nie z rzeczownikami 	<p>jak w klasie 4, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odmiana przez przypadki (temat, końcówka oboczność tematów) – związek rzeczownika z przymiotnikiem (nadrzędność rzeczownika wobec przymiotnika) – funkcje rzeczownika w zdaniu (podmiot, określenia) 	<p>jak w klasach poprzednich</p>
<p><i>przymiotnik</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – przymiotnik jako określenie rzeczownika – zgodność formy przymiotnika z rzeczownikiem 	<p>jak w klasie 4, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podrzędność przymiotnika wobec rzeczownika; 	<p>jak w klasach poprzednich, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stopniowanie przymiotników – pisownia nie z przymiotnikami w stopniu wyższym i najwyższym

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
<p><i>zaimek</i></p> <p><i>liczebnik</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - pisownia nie z przymiotnikiem w stopniu równym 	<ul style="list-style-type: none"> - przymiotniki złożone - rodzaje liczebników: główne, porządkowe - liczebniki porządkowy jako określenie rzeczownika 	<ul style="list-style-type: none"> - pisownia zakończeń -szy po spółgłoskach w stopniu wyższym i najwyższym - zaimek: <ul style="list-style-type: none"> - rzeczowny - przymiotny - przysłowny - liczebny jak w klasie 5, ponadto: <ul style="list-style-type: none"> - liczebniki zbiorowe, ułamkowe - zależność formy czasownika od związku liczebnika z rzeczownikiem
<p>Części mowy nieodmienne</p> <p><i>przysłówek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - przysłówek jako określenie czasownika - tworzenie przysłówek odprzymiotnikowych - pisownia nie z przysłówkami w stopniu równym 	<p>jak w klasie 4, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przysłówki inne niż odprzymiotnikowe, odpowiadające na pytania: gdzie?, kiedy? 	<p>jak w klasie 5, ponadto:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stopniowanie przysłówek - pisownia nie z przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym - rola przysłówka w zdaniu

<i>przymiek</i>		<ul style="list-style-type: none"> – wyraz niesamodzielny, oznaczający stosunki przestrzenne i czasowe – pisanie wyrażen przyimkowych 	jak w klasie 5
<i>spójnik</i>	wyraz niesamodzielny, występujący jako wskaźnik stosunków między wyrazami w zdaniu i między zdaniami w wypowiedzeniu	jak w klasie 4	jak w klasach poprzednich
Słownictwo i słownictwo	<ul style="list-style-type: none"> – dobieranie słów o znaczeniu przeciwnym z przeczeniem słownym <i>nie</i> (przymiotniki, przysłówki) – wyrazy bliskoznaczne, przeciwstawne 	jak w klasie 4, ponadto: <ul style="list-style-type: none"> – doskonalenie umiejętności tworzenia nowych wyrazów (zaprzeczonych) 	<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie przymiotników i przysłówków w stopniu wyższym i najwyższym przez dodanie formantów – wyrazy wieloznaczne
Fonetyka	<ul style="list-style-type: none"> – sylaba, głoska, litera – przenoszenie wyrazów – samogłoski, spółgłoski – utrata nosowości <i>ę</i> w wygłosie – akcent wyrazowy 	jak w klasie 4, ponadto: <ul style="list-style-type: none"> – rodzaje spółgłosek (ustne, nosowe, dźwięczne, bezdźwięczne, twarde, miękkie) – funkcja narządów mowy 	jak w klasach poprzednich, ponadto: <ul style="list-style-type: none"> – doskonalenie wymowy
Ortografia i interpunkcja	pisownia: <ul style="list-style-type: none"> – wyrazów z <i>ó, rz, ź, h, ch</i> wymiennymi i niewymiennymi – <i>rz</i> po spółgłoskach i wyjątki od tej zasady 	pisownia: <ul style="list-style-type: none"> – wyrazów, w których zaszło zjawisko śródwyrazowego ubezdźwięcznienia i udźwięcznienia – <i>i, j</i>, po spółgłoskach i samogłoskach 	poznane zasady ortograficzne i interpunkcyjne (utrwalane w kl. 5), ponadto pisownia: <ul style="list-style-type: none"> – zakończeń <i>-ski, -cki, -dzki, -stwo, -ctwo, -dztwo, -źba, -izm, -yzm</i>

Treści kształcenia	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
	<ul style="list-style-type: none"> – rzeczowników własnych – wielkich liter w nazwach świąt, części świata, krajów i ich mieszkańców, miast oraz w tytułach utworów literackich i czasopism – zakończeń bezokolicznika – zakończeń form czasu przeszłego – wyrazów z a, e, en, em, on, om – -ę, -em, -a, -om w końcówkach fleksyjnych – przyimków z rzeczownikami – nie z poznanymi częściami mowy: <ul style="list-style-type: none"> – z rzeczownikami – z czasownikami – z przymiotnikami – skrótów związanych z korespondencją i innych popularnych zwrotów grzecznościowych oraz: <ul style="list-style-type: none"> – oznaczanie miękkości spółgłosek miękkich – dzielenie wyrazów przy przenoszeniu 	<ul style="list-style-type: none"> – cząstki: bym, byś, by – liczebniki główne i porządkowe – zakończeń bezokoliczników - iść, -źć przymiotników złożonych oraz interpunkcja – stosowanie znaków interpunkcyjnych w spójnej wypowiedzi pisemnej – stosowanie właściwych znaków interpunkcyjnych przy zapisywaniu dat i zwrotów do adresata – zapisywanie poprawne dat, godzin itp. 	<ul style="list-style-type: none"> – połączeń gie, kie, ke, kę, ge – nie z poznanymi częściami mowy, w tym: z przymiotnikami i przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym – zakończeń -szy po spółgłoskach w stopniu wyższym i najwyższym – tytułów różnych czasopism – liczebników ułamkowych i zbiorczych – oraz interpunkcja: <ul style="list-style-type: none"> – przecinek w wypowiedzeniu złożonym współrzędnie i podrzędnie – przecinki przed powtarzającymi się spójnikami – znaki interpunkcyjne przy zapisie przytoczonych wypowiedzi osób

	– interpunkcja – rozdzielanie przecinkami jednorodnych części zdania i zdań składowych w zdaniu złożonym – znaki interpunkcyjne w zapisie dialogu		

VI. UWAGI O REALIZACJI PROGRAMU

Słuchanie i mówienie

Ten dział programu dotyczy wyrabiania sprawności komunikacyjnych uczniów. Celem ćwiczeń w mówieniu i słuchaniu zawartych w programie jest:

- kształcenie umiejętności wypowiadania się (posługiwania się polszczyzną kulturalną), konstruowania spójnej i logicznej wypowiedzi w różnych formach i sytuacjach mówienia (z wykorzystaniem środków językowych, dostosowanych do intencji mówiącego i oczekiwań słuchacza),
- uświadomienie uczniom istnienia wielu odmian języka mówionego,
- wyrabianie umiejętności uważnego słuchania, rozumienia słowa mówionego i właściwej na nie reakcji.

Ćwiczenia w mówieniu i słuchaniu mają więc przygotować ucznia do roli świadomego uczestnika procesu komunikacji. Umiejętności te należy rozwijać w integracji z pozostałymi działami (pisanie, nauką o języku, czytaniem tekstów językowych i odczytywaniem innych tekstów kultury).

Do poszczególnych haseł programowych dobrane są przykładowe sytuacje dydaktyczne i kształcone umiejętności, które zostały wpisane w dwie rubryki: rozumienie słowa mówionego i osiągnięcia w zakresie poprawnego wypowiadania się. Taki układ sygnalizuje wzajemne relacje występujące między mówieniem i słuchaniem, a także podkreśla konieczność uczenia trudnej sztuki koncentrowania się na wypowiedzi innych.

Kształcenie umiejętności słuchania stanowi istotny element w procesie rozwijania sprawności komunikacyjnych uczniów. Lekcje języka polskiego winny przygotować ich do słuchania uważnego oraz rozumowego i aktywnego. Umiejętności te trzeba systematycznie ćwiczyć i rozwijać przez odrębne działania dydaktyczne związane z uczeniem słuchania. Pomocne mogą się tu okazać takie formy i gatunki wypowiedzi, jak: rozmowa, dyskusja, wywiad, komunikat, sprawozdanie, informacja, reportaż, podziękowanie, gratulacje, prośba, życzenia, pytanie, nakaz itp. Oczywiście, uczeń nie będzie tworzył wszystkich tych wypowiedzi, ale na lekcji powinien mieć okazję ich słuchania – niech uczy się odbioru zarówno form prostych (rozmowa), jak i bardziej skomplikowanych (reportaż).

Treści programowe uporządkowane są według form wypowiedzi, które mają zarówno charakter monologu (np. opowiadanie, opis, streszczenie), jak i dialogu (np. rozmowa, dyskusja). Ćwiczenia związane z kształceniem umiejętności posługiwania się określonymi formami wypowiedzi mogą być potraktowane jako próba precyzyjnego wyrażania treści (świadomy, sprawny i celowy dobór słów, form gramatycznych i konstrukcji składniowych).

Sytuacje i zadania dydaktyczne dobrane są tak, aby umożliwić uczniom zarówno ćwiczenia w posługiwaniu się polszczyzną oficjalną (np. rozmowa z dyrektorem szkoły), jak i nieoficjalną (np. rozmowa z kolegą). Zadaniem nauczyciela jest stwarzanie sytuacji wyzwalających chęć mówienia i czynnego słuchania. Chodzi o to, aby nie hamować swobodnej aktywności językowej dzieci i nie ograniczać się tylko do kształcenia literackich form wypowiedzi, ale inicjować mówienie automatyczne, będące reakcją na jakiś bodziec, stwarzać okazje do spontanicznego mówienia o tym, co uczniów interesuje (zarówno w szkole, jak i poza nią). Na lekcji powinno się rozwijać, oprócz polszczyzny oficjalnej, także dwa warianty polszczyzny obiegowej: standardową i potoczną. Pierwsza pozwoli wyposażać język uczniów w takie słowa i konstrukcje składniowe, których można użyć w stosunku do każdego rozmówcy (także nieznanego) i w każdej sytuacji; druga – umożliwi rozwijanie inwencji językowej i twórczego stosunku do języka, pomoże nasycić wypowiedzi humorem i nabrać dystansu do opisywanych rzeczy i zjawisk.

Przy ćwiczeniu języka potocznego można posługiwać się zabawami językowymi (kalambury, gry słowne, modyfikacje treści wyrazów i ich połączeń). Ożywi to i ubarwi język uczniów.

W procesie kształcenia sprawności komunikacyjnych uczniów należy również uświadomić im funkcję elementów pozajęzykowych (intonacja, modulacja, akcent, mimika, gestykulacja) i nauczyć ich reguł kulturalnych zachowań, które towarzyszą mówieniu i słuchaniu, a także odpowiedzialności za słowo.

Program przewiduje wygłaszanie tekstów z pamięci (we wszystkich klasach), a także ćwiczenia poprawnej artykulacji oraz interpretacji głosowej.

Czytanie tekstów słownych i odczytywanie innych tekstów kultury

Zadaniem tego działu programu jest rozwijanie umiejętności czytania i rozumienia różnych tekstów kultury oraz właściwego na nie reagowania. Obejmuje on doskonalenie techniki czytania, analizę i interpretację utworów literackich, a także odczytywanie (odbiór), rozumienie i interpretowanie innych tekstów kultury: telewizji, radia, teatru, filmu, instrukcji, komiksów, znaków i wydawnictw informacyjnych, lamigłówek, reklam – a więc szeroko rozumianego obrazu, słowa i dźwięku.

Od klasy 4. do 5. należy doskonalić technikę głośnego czytania oraz ćwiczyć czytanie ciche, będące przygotowaniem do czytania głośnego. Dużą wagę przykładana się do czytania ze zrozumieniem. Kształcenie tej umiejętności trzeba prowadzić na trzech poziomach: informacyjnym, interpretacyjnym i krytycznym. Uczeń kończący szkołę podstawową powinien umieć czytać różnorodne teksty poprawnie, biegle, wyraźnie, wyraziście, sugestywnie i ze zrozumieniem.

Kształcenie świadomości literackiej rozpoczyna się od klasy 4. przez rozwijanie umiejętności analityczno-interpretacyjnych oraz wprowadzanie niezbędnych pojęć i terminów teoretycznoliterackich. W klasie 4. i 5. wprowadzenie pojęć z obszaru poetyki ma charakter propedeutyczny. Narastanie wiedzy i stopniowanie trudności widać w dziale „Przewidywane osiągnięcia ucznia” (np. w klasie 4. uczniowie poznają baśń ludową i literacką, dostrzegają różnice między prozą i wierszem, w klasie 5. poznają legendę, podanie, mit, w klasie 6. – baśń fantastycznonaukową, różne typy powieści).

Treści programowe dotyczące radia i telewizji służą wyrabianiu umiejętności świadomego i krytycznego korzystania z programów i audycji radiowych i telewizyjnych. Od klasy 4. należy kształcić umiejętność wyboru informacji z tych programów, pokazywać możliwości ich praktycznego wykorzystania oraz zaznaczać odrębność przekazu radiowego i telewizyjnego.

Edukacja literacka, teatralna, filmowa ma prowadzić do świadomego odbioru dzieła literackiego, filmu, sztuki teatralnej. W klasie 4. przygotowuje się uczniów do kulturalnego oglądania przedstawień teatralnych i filmów, w klasie 5. i 6. wprowadzana jest terminologia filmowa, teatralna, pojęcie adaptacji.

Czytanie i odczytywanie różnych tekstów kultury obejmuje, obok wymienionych wyżej, także takie źródła, jak: przewodniki, słowniki, fragmenty tekstów, instrukcje, podręczniki, katalogi, materiały reklamowe, czasopisma, słowniki, atlasy, encyklopedie i inne. Od klasy 4. należy kształcić umiejętność ich odczytywania, korzystania z nich, przygotowywać uczniów do samodzielnego organizowania warsztatu pracy oraz wyrabiać nawyki higieny pracy umysłowej. W programie umiejętności te ujęte są w rubryce „samokształcenie”.

Nową propozycją w programie są rebusy, szarady, krzyżówki. Rozwiązywanie ich (odczytywanie) pozwala bawić się słowami, dostrzegać bogactwo, wieloznaczność, wielofunkcyjność słów, a jednocześnie umożliwia rozwijanie umiejętności świadomego ich używania i bogacenie zasobu słownictwa (czynnego i biernego) ucznia.

Pisanie

Doskonalenie umiejętności posługiwania się pisaną odmianą języka to jedno z głównych zadań programu. W celu kształcenia tej umiejętności program przewiduje wiele ćwiczeń słownikowo-frazeologicznych, gramatyczno-stylistycznych, kompozycyjnych, ortograficznych i interpunkcyjnych. Ćwiczenia te mają rozwijać kompetencje komunikacyjne ucznia, doskonalić świadome i celowe posługiwanie się poprawną polszczyzną, kształcić umiejętność tworzenia tekstów o różnych funkcjach, kierowanych do różnych adresatów, formułowanych przez różnych nadawców.

Kształcenie umiejętności redagowania dłuższych form wypowiedzi następuje po osiągnięciu przez ucznia sprawności wyrażania myśli w obrębie zdania oraz łączenia zdań w spójną i logiczną całość. Synteza zawarta w programie wyraźnie wskazuje nauczycielowi, które formy wypowiedzi (i w jakim stopniu) powinien kształcić w poszczególnych klasach, obrazuje celowość działań nauczyciela i ucznia. Podkreśla się w niej również, że formy te należy traktować jako wypowiedzi przydatne w codziennym porozumiewaniu się, a nie wzorować ich na gatunkach literackich. W miarę zdobywania świadomości językowej przez ucznia można je łączyć i przekształcać. Najważniejszymi wyznacznikami wypowiedzi pisemnej stają się nie względy formalne, lecz temat, intencja piszącego, cel, który chce osiągnąć, i sytuacja wypowiedzi.

Program zakłada też kształcenie umiejętności pisania tekstów zwanych w metodyce „pismami użytkowymi”. Niektóre z nich (np. druki pocztowe, formularze urzędowe) – bardzo ważne w dzisiejszej rzeczywistości – wymagają tylko wypełnienia pustych miejsc, inne (np. życzenia, przepisy, instrukcje, zaproszenia) mają formy bardziej skonwencjonalizowane, które stają się przedmiotem ćwiczeń słownikowych i frazeologicznych.

Ponadto program przewiduje konieczność układania wypowiedzi przydatnych w kontaktach międzyludzkich (np. prośba, ogłoszenie, przeprosiny, odmowa...).

Program zwraca szczególną uwagę na kształcenie praktycznych umiejętności niezbędnych w pisaniu, a więc na:

- redagowanie różnych form i gatunków wypowiedzi,
- rozpoznawanie i wykorzystanie zjawisk językowych,
- poprawne posługiwanie się zasadami ortograficznymi i interpunkcyjnymi (wyszczególnionymi w dziale „Pisanie”), ponieważ umiejętności ortograficzne i interpunkcyjne należy kształcić permanentnie.

Program podkreśla wagę estetycznego pisania, graficznej organizacji tekstu (akapity, przenoszenie spójników i przyimków).

Umiejętność redagowania tekstu jest więc ściśle związana z umiejętnością rozpoznawania i stosowania zjawisk językowych, z poprawnością ortograficzno-interpunkcyjną, a opanowanie tych umiejętności jest równoznaczne z przyswojeniem sobie zasad sztuki pisania.

Nauka o języku

Celem ćwiczeń zawartych w dziale „Nauka o języku” jest kształcenie umiejętności językowych uczniów oraz wyposażenie ich w niezbędną wiedzę gramatyczną. Umiejętności językowe nabywane są dzięki ćwiczeniom w mówieniu i pisaniu.

Za pierwszoplanowe w nauce o języku program uznaje zintegrowane nauczanie składni i fleksji (a więc analiza zdania pojedynczego jest poszukiwaniem odpowiedzi na pytania, np. jakie części mowy tworzą wypowiedzenia, jakie pełnią w nich funkcje, które części mowy wchodzą ze sobą w związki, jaką funkcję pełni wypowiedzenie w tekście, jak można przekształcić wypowiedzenie, biorąc pod uwagę treść i funkcję wypowiedzi).

Sprawności językowe należy rozwijać na wszystkich lekcjach języka polskiego, korelując kształcenie języka z kształceniem literackim i kulturalnym.

Analiza zdań złożonych współrzędnie ogranicza się do wskazania zdań składowych, wskaźników zespolenia i ustalenia poprawnej interpunkcji. W zdaniu pojedynczym wyróżnia się grupę podmiotu i orzeczenia, a w nich – związki podrzędne i współrzędne.

Nauczanie składni łączy się ściśle z nauczaniem interpunkcji (np. rozdzielanie przecinkiem jednorodnych części wypowiedzenia pojedynczego, rozdzielanie przecinkiem zdań składowych w wypowiedzeniu złożonym, wyznaczanie granicy zdania).

W klasie 4. uczniowie poznają wypowiedzenie pojedyncze i złożone, a w klasie 5. typy wypowiedzeń: zdanie, równoważnik zdania i zawiadomienie.

Nauka fleksji jest potrzebna do poprawnego używania odpowiednich form gramatycznych poszczególnych wyrazów w wypowiedzeniach.

Elementy wiedzy o słowotwórstwie znajdują się w programie klasy 4., np. tworzenie przysłówków odprzymiotnikowych, i w klasie 6., np. stopniowanie przymiotników i przysłówków. Ze słowotwórstwem łączy się ściśle słownictwo (nazwy własne, wyrazy synonimiczne, wieloznaczne, które wprowadza się w celu wzbogacania języka uczniów).

Treści programowe z fonetyki zostały zredukowane do niezbędnego minimum, umożliwiającego wykształcenie nawyków ortograficznych i poprawnej wymowy.

Nauczanie ortografii jest ściśle związane z pozostałymi działami nauki o języku, dlatego nie należy jej od nich oddzielać, np.:

- w słowotwórstwie: tworzenie wyrazów o znaczeniu przeciwstawnym z zastosowaniem przeczenia **nie** – pisownia **nie** z różnymi częściami mowy,
- we fleksji: tematy oboczne – pisownia **ó, rz, h** wymiennego,
- w fonetyce: różnica między wymową a zapisem głosek (głoski nosowe, miękkie).

*

Sprawdzanie osiągnięć uczniów powinno być prowadzone systematycznie (bieżąco, okresowo, rocznie). Podstawą do sprawdzania umiejętności językowych i re-

dakcyjnych uczniów, ich zdolności myślenia, nawyków ortograficznych i interpunkcyjnych są wypracowania, testy, sprawdziany ortograficzne i interpunkcyjne. Nauczyciel powinien przeprowadzić w ciągu semestru co najmniej dwie prace klasowe (wypracowania), jedną pracę klasową sprawdzającą wiadomości i umiejętności z nauki o języku.

Wypracowanie ucznia należy opatrzyć recenzją (komentarzem), uzasadniającą ocenę, uświadamiającą uczniowi jego osiągnięcia, informującą o zaległościach, ukierunkowującą dalszą pracę.

Kontroli i ocenie podlegają również ustne wypowiedzi uczniów. Oceniając je, należy zwrócić uwagę na formułowanie własnych sądów, poprawność językową, słownictwo, logikę wypowiedzi.

Ponadto powinno się oceniać technikę czytania, stopień rozumienia czytanego tekstu oraz sposoby wygłaszania tekstów z pamięci.

Kontynuacją programu *Słowa jak klucze II* jest program *Świat w słowach i obrazach* dla klas 1-3 gimnazjum.